

50 FIGURI **CONTIMPORANE.**

DESENURI DE IȘER ,
TEXT DE P. LOCUSTEANU.

BUCUREȘTI 1913

CINCIZECI
FIGURI CONTIMPORANE
DESENURI DE ISER
TEXT DE P. LOCUSTEANU

BUCUREȘTI

1913

SERIA I

UNIVERSITATEA OVIDIUS
PSIHOLOGIE
Nr. Inv. 388197

Creionările de cari mi-am permis să însoțesc desenurile, de-o valoare artistică atât de superioară, ale d-lui Iser, nu sunt **portrete literare**, nu sunt nici măcar **schițe**.

A face portretul cuiva, însemnează, după cei mai mulți, să vezi modelul așa cum îl vede toată lumea sau, cel puțin, majoritatea contemporanilor și să izbuțești a-i așeza caracterele predominante, stabilite de bunul simț sau puterea de observație unanime, în perspectivă de artă, fără a le altera.

Eu cred însă că a fi portretist însemnează să oglindești o personalitate în clar-obscurul fantaziei tale, să-i păstrezi neatinsă individualitatea și conturul, dar totuș să-i împrumuți ceva din propria ta individualitate și o linie care e mai mult produsul viziunii tale profunde; ochiul tău de artist să străbată, ca razele X, prin carnea care dă adesea contururi false, să găsești scheletul original și să faci ca formele exterioare să se pătrundă de seva realității sufletești până se vor deforma. În această deformare cred că constă opera artistică a portretistului complex, care revelează natura și o reflectează ca s'o... restaureze,—iar nu o fotografiază. Iată de ce Iser este un mare portretist și iată de ce eu nu sunt portretist.

Scriu această lămurire, nu ca să laud pe Iser,—el n'are nevoie de laudele mele; nici ca să mă ponegresc singur,—am prea bună părere despre mine, ca să mă unesc cu adversarii mulți cari se îngrijesc de aceasta. Țiu numai să lămuresc că niciodată n'am crezut că aceste notițe sunt mai mult de cât niște impresii personale, uneori fugitive, alteori unilaterale, și că nu mi-am închipuit nici un minut că ele au altă valoare de cât să arate în ce mod ciudat se oglesc, câte odată, în sufletele oamenilor mici, personalitățile mari.

Sunt în unele hoteluri din provincie oglinzi cu ape par'că mișcătoare, ale căror lumini nesigure turtesc capetele pe cari le reflectează, îngustează frunțile, lățesc nasurile, subțiază ochii și fac din cele mai mândre înfățișări, caricaturi absurde.

Aș vrea ca toți aceia cari se văd prea deformați în impresiile mele, să-și închipuie că, străbătând rândurile ce vor urma, se văd o clipă într'o astfel de oglindă în camera unui hotel de provincie, și-i rog să se mângâie la gândul că îndată ce vor sosi acasă vor putea să-și răsfețe iar chipul în apele lingusitoare ale propriilor lor cristaluri.

P. LOCUSTEANU

REGELE CAROL I

Când văd pe bătrânul nostru rege la Sinaia, plimbându-se pe cărările tainice din jurul castelului Peleş, de mână cu un prințisor cu părul de aur, mi se pare că trăiesc cu o sută de ani mai târziu decât vremea de azi și că visez o clipă in-duișoasă din istoria României.

Nu știu de ce niciodată n'am putut să mă simt contemporanul regelui Carol. Este în ochii săi autoritari, majestoși, liniștiți, o lumină care, par'că, vine de departe și trece peste clipa de față. Părul nins, despărțit în două, cu cochetărie de strămoș care vrea să placă posterității ; sprâncenile, ca niște accente circumflexe văruite; barba și mustățile albite de muncă și diplomație, înțelepciune și eroism, răspândesc, par'că, în jurul figurei sale, de-o severitate îmblânzită, aureola unei auguste inactualități.

De-aceia, totdeauna când aud pe regele Carol vorbind sau îl văd strunindu-și cu putere calul, mi se pare că acela care se mișcă și vorbește nu e el ci... statua lui. Ce vreți? De când am învățat să silabisesc, citesc mereu în istorie faptele lui mărețe în pagini vecine cu acelea cari spun despre faima glorioșilor săi colegi de nemurire : Mihai și Ștefan. Cum mi-aș închipui, dar, că un rege care e de-atâta vreme mare și istoric, ar putea să fie contemporanul meu ? !

De altfel este, par'că, ceva de statuă în toată făptura regelui Carol. Toate trăsăturile feței sale au precizuni de linii turnate'n bronz sau săpate'n piatră. Mersul, gesturile, impasibilitatea atitudinilor, până și vorba sa lapidară, totul e ca de statuă care ar umbla, ar gesticula, ar vorbi. Așa-l văd eu pe regele Carol : o statuă în viață, — o statuă care, vai ! mănâncă și bea după prescripțiile doctorului Mamulea, care nu admite de cât două partide de guvernământ, care a fost atât de prevăzătoare în cât și-a oprit singură locul ce i se cuvine în Istorie și care acum nu așteaptă decât să se coboare de pe tron, ca să se urce pe soclul unui monument nepieritor.

Regele Carol I

CARMEN SYLVA

Mama răniților și totdeodată cea mai rănită mamă...

Carmen Sylva e mamă prin predestinație, dacă nu prin destin; e mamă prin expansiunile inimei, prin duișia fără margini cu care primește până și bucuriile din lumea aceasta. Priviți-o în mijlocul scriitorilor; duceți-vă s'o vedeți înconjurată de artiștii cari-i sunt dragi și pe cari știe să-i înțeleagă; furișați-vă privirile în saloanele în cari acordă audiență: toți par copii în jurul ei și ea mamă în mijlocul lor.

O mamă blândă, veselă, nespus de răbdătoare, al cărei surâs plin de nesecată bunătate îndeamnă pe oricine să fie copil și să se resfețe; o mamă care poartă majestatea cu simplitatea cu care îmbracă o obișnuită rochie de casă, și care acordă tuturor celor admiși în apropierea ei intimitatea fermecătoare a Charlottei lui Goethe, când dă unt cu pâine copiilor la ora patru. Așa e Carmen Sylva.

Un surâs și un suspin de mamă sunt și versurile ei. Și când cântă vitejia soldaților noștri, și când se tânguește contra vitregiei soartei, și când se răsvrătește în potriva Dunărei nemiloase, și când cântă farmecile Peleşului, versurile ei par brațe de mamă cari n'au pe cine îmbrățișa, revolta ei duișie de mamă care n'are pe cine răsfăța, surâsul ei lacrimi ce nu mai pot fi plânse, fantazia ei poești cari n'au avut pe cine legăna.

Au fost poeți cari-au trecut prin viață ca niște amanți veșnici, învăluind în fantazia lor exaltată de iubire tot ce are în fire farmec de femei. Carmen Sylva lasă în literatură un suflet mare de mamă care iubește și răsfăță, cântă și exaltează, înțelege și iartă tot ce în natură pare capriciu sau sburdălnicie, alintare sau nevinovăție, cuminenție sau drăgălășenie de copil.

Carmen Sylva este poetă fiindcă n'a putut să fie mamă.

Carmen Sylva

ION I. C. BRĂTIANU

Sunt oameni cari nu aparțin numai vremii în care trăesc. În ființa lor este ceva misterios, pe care cointemporanii nu-l pot desluși. Privirea lor are câteodată reflexe ce deșteaptă lumini apuse sau scânteeți ce vestesc aurori visate. Sufletul lor par'că închide, ca într'o urnă vie, o țărână sacră, o taină mare, sau un fapt mareț. Oamenii aceștia trec prin viață, stârnind neliniștea celor pe cari-i cucerește marea lor putere de simpatie și desfășurând o forță de atragere care face impresia că nu așteaptă decât un prilej mare, un fapt mareț ca să devie centrul lui propulsiv.

Din această rară categorie de oameni mi se pare că face parte d-l Ion I. C. Brătianu.

Înalt, cașicum ar fi fost menit să predomine veșnic; elegant, fără să vrea; de-o inteligență pe care numai un mare prost ar putea s'o pue în încurcătură; cu fruntea înălțată de-o mândrie cotidian de firească; d-l Ion I. C. Brătianu pare un apostol din timpurile de eroism social ale istoriei noastre, — dar un apostol... restaurat după cerințele vremii de azi, un apostol care-și îmbracă avânturile în fracul diplomației moderne, își tunde pletele revoluționare și-și îmblânzește furtuna ce-i mocnește în dunga dintre sprâncene, cu un zâmbet de-o amabilitate atât de ironică.

Cași Gioconda, d-l Brătianu poartă, în trăsăturile feței, enigma unei expresii nedesluite. Este un amestec ciudat de energie și plictiseală, de spontaneitate generoasă și ironie, care-l face să pară aci nedumerit aci neîncrăzător, când energic când dezgustat, totdeauna însă stăpân pe oameni și lucruri.

Cașicând l'ar enerva într'una căldura unei veșnice dupăamezi de vară, d-l Brătianu par'că se silește să reprime, prin toate mișcările sale atât de leneș elegante, revoluția pe care o predică numele său simbolic, instigator.

Cu toate acestea, eu de câte ori îl văd pe d-l Brătianu, pe stradă, în Parlament, sau în odaia sa de lucru, simt că încep să deviu revoluționar. Dacă până azi n'am făcut nicio revoluție încă, pricina este tot d-sa: în expresia enigmatică a d-lui Brătianu plutește un respect atât de ironic pentru «ordinea stabilită», în cât în fața sa chiar energiile cele mai nedisciplinate se înfrânează, de teamă ca însuși instigatorul lor să nu le ia peste picior.

D-l Brătianu are marea calitate de a întimida devotamentele. Și sunt clipe, când am impresia că d-sa izbutește să-și intimideze chiar propriul său devotament.

Ion I. C. Brătianu

D. DINICU

D-l Dinicu trece prin viață ca pe din'naintea unei nemărginite oglinzi. Fiecare gest al său, fiecare mișcare, fiecare expresie pare că sunt studiate, măsurate, compuse. Imi închipui că d-l Dinicu, și când se culcă trebuie să se uite mai întâi în oglindă, pentruca nu cumva să ia vreo atitudine, prin care ar putea jicni gustul estetic al lui Morfeu.

Când trece triumfător pe calea Victoriei sau când își plimbă în parcul dela Sinaia tenul meridional, căruia un pronunțat accent cam franțuzesc îi dă un interesant înțeles exotic, directorul orchestrei ministeriale cheltuește eleganțe de adevărat conducător de cotilion.

De altfel, d-l Dinicu totdeauna face impresia că conduce un cotilion. Mersul său este legănat, cașicum un vals etern, neuzit de nimeni, i-ar ritma mișcările. De-aceea, de câte ori întâlnesc pe stradă pe eminentul violoncelist, mă dau timid la oparte de teamă să nu mă poftească la un «tour de valse», și, fără să vreau îmi vine pe buze replica :

— Mulțumesc, pe stradă nu dansez !

Desigur însă că niciodată d-l Dinicu nu este mai interesant, mai artistic, mai risipitor în eleganțe ca atunci când conduce o orchestră. În asemenea clipe, d-l Dinicu își desface larg mâinile, ca două aripi, întinde gâtul înainte, își țuguiește buzele, le subțiează, își tremură capul,—și în această atitudine pare o uriașe pasăre măeastră, din al cărei gâtlej izbucnește toată armonia de sunete, pe care bagheta sa o stăpânește.

Am văzut odată, nu știu unde, o imensă păpușe multicolorată, care purta în spate o tobă mare, în cap niște clopoței, în mână un cimpoi, la picioare discuri de metal. Dacă cineva,—oricine, un străin,—băga o monedă de zece bani, în gura întredeschisă a acestei păpuși, muzicantul neînsuflețit prindea să-și clatine nervos capul, să-și miște disperat mâinile și picioarele și să puie în lucrare astfel o întreagă orchestră, dând naștere unei haotice armonii care mulțumia gustul muzical al multor auditori.

Curios ! Ori de câte ori îmi plătesc biletul la un concert simfonic, am impresia că sunt străinul, pe care l-am văzut odată punând zece bani în gura întredeschisă a acestei păpuși-orchestre. Iar când privesc pe d-l Dinicu, tremurându-și la fel frizura, din ce în ce mai puțin oacheșe, și când conduce un marș de Chopin, și când patronează o fugă de Bach, încep să înțeleg că rostul șefului de orchestră nu este să creeze armonii de sunete, cu mișcările baghetei sale, ci numai să joace, să-și miște brațele și să-și agite capul în ritmul orchestrei care cântă.

D. Dinicu

C. STERE

D-l C. Stere este tocmai ca un vulcan ce nu poate să izbucnească. Un fond bogat de lavă clocotitoare este sufletul său, un fond care svâcnește înăbușit, într'o încăpere cu ziduri și bolți mai puternice decât forța lui de a izbucni. Se izbește cu frenezie lava de pereții vulcanului ce o închide; din când în când, câte un strat de rocă pârâe sinistru, — craterul însă nu se deschide, lava nu izbucnește, înfloririle ei de foc nu încântă și nu zgudue pe nimeni. Și cu toate acestea, de câte ori treci pe lângă acest vulcan, auzi vuri surde, cari îngrozesc pe cei ce nu cunosc puterea de rezistență neînfrănată a coajei lui externe.

Ascultați-l pe d-l Stere când, ca orator parlamentar, încearcă să reverse căldura idealurilor sale în tonuri aspre și reci, — și veți avea această impresie; priviți-l pe d-l Stere, când e vesel și vrea să împrumute aparențe de voie-bună fondului său de rigiditate, — și veți avea aceeași impresie; uitați-vă la d-sa când se supără și vrea să izbucnească în cascade de mânie, — și veți avea aceeași impresie.

Născut în țara gerului, și plimbat de amabilitatea autorităților rusești prin regiunile boreale, d-l Stere a adus în țara noastră de compromisuri și acomodări ceva din asprimea și neînduplecarea climei din care a venit. Caracter neșovăelnic, om întreg, cioplit dintr'o bucată, d-l Stere apare, în apele nu totdeauna limpezi ale politicianismului nostru, ca un sloi imens de gheață ce amenință să ciocnească și să cufunde orice *Titanic* lipsit de prevederea de a-l ocoli.

Un sloi de gheață și un fond de lavă ce nu poate izbucni! Acesta-i domnul Stere: un vulcan într'un ghețar. Rămâi uimit de admirație, când vezi puterea neîncovoiată a gheței polare, care nu cedează în fața focului central ce vrea s'o mistuie; și tresari, în acelaș timp, de voluptate... socială la gândul că, dacă flacărele din 'năuntru ar avea puterea să topească învelișul prea tare de gheață ce le opresc să izbucnească, s'ar dezlănțui un șuvoi cotropitor.

Și nu știi ce să faci: să aplauzi tăria acoperișului extern ce nu cedează sau să regreti că flacărele din 'năuntru nu pot să umple văzduhul cu artificiile văl-vătaiei lor.

Eu sunt pentru aplauze.

UNIVERSITATEA „OVIDIUS” CONSTANȚA
BIBLIOTECA
388197

C. Stere

NICOLAE IORGA

Uriașe, cași opera lui, este făptura fizică a d-lui N. Iorga.

Înalt, mult mai înalt decât contemporanii săi ; frunte largă ; față albă, încadrată de o măreață barbă neagră de profet întinerit ; ochi scânteind de puterea tuturor pasiunilor intense, pe cari disciplina de om le înfrânează, și strălucind de bucuria lăuntrică a idealului ce-l călăuzește : așa-l văd pe d-l Iorga, când îl întâlnesc grăbit, pe străzile Bucureștilor ; așa-mi răsare silueta sa, dintre rândurile numeroaselor sale volume.

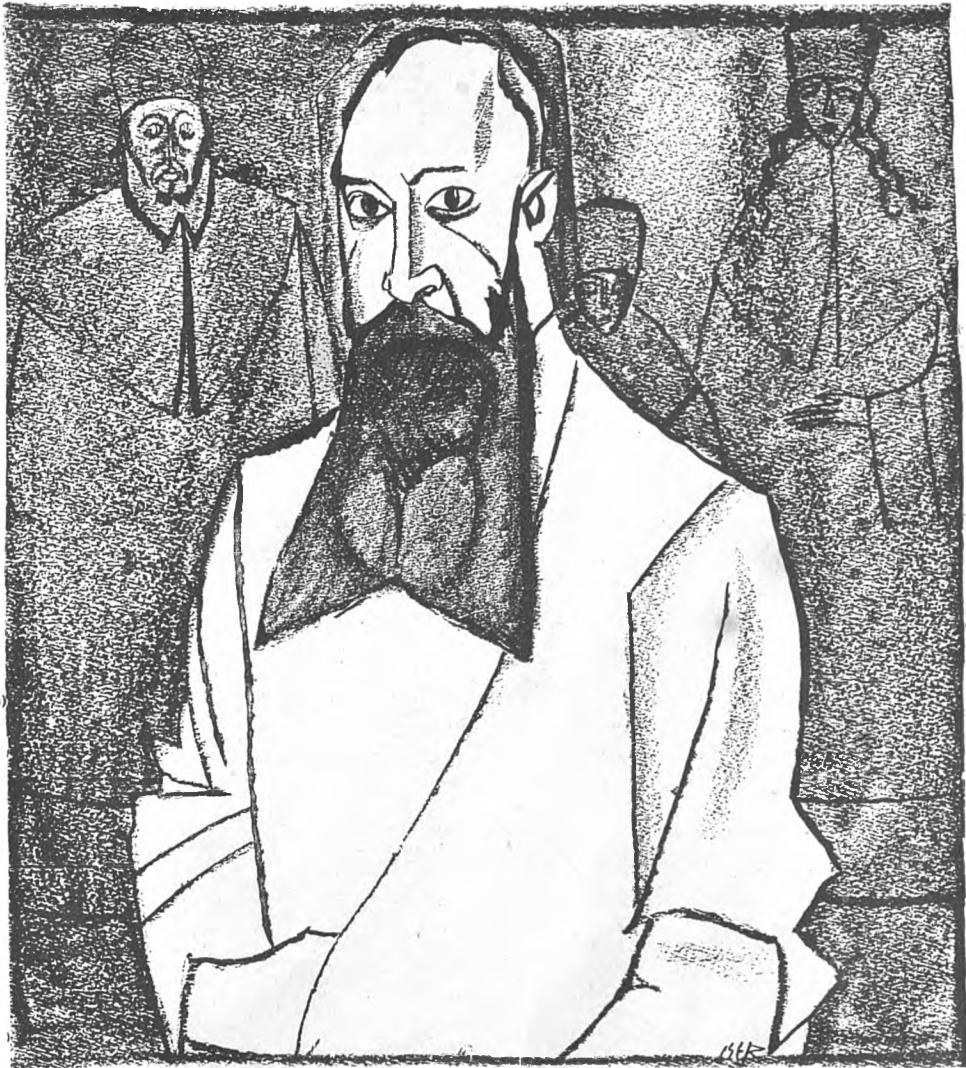
Par'că este o fiară ce stă gata, în fiecare clipă, să se repeadă, cu toată puterea instinctelor dezlănțuite, asupra adversarilor săi de credință, dar pe care o egală putere de voință o reține în marginile firei sale, îi transformă toată această energie sălbatică a sufletului său civilizat în extraordinară putere de muncă și cultură. Și muncește, muncește, muncește...

Fac o sforțare de închipuire ca să cuprind întreaga energie desfășurată de acest savant și, în mintea mea, trăsăturile sale iau dimensiuni fantastice: capul, mâinile, pieptul, barba, ochii se lungesc, se lățesc, se încordează, încremenesc în forme uriașe de oțel. Par'că nu mai e un om. Par'că e o mașină enormă, conștientă, un motor de viață și inteligență care lucrează neconținut, pufăie sgomotos, produce fum mult și negru, dar fabrică, fabrică fără odihnă, cultură și lumină.

Cași pe môtôarele mari din fabricile industriale, pe fruntea d-lui Iorga pare că e săpată inscripția : «Să nu vă apropiați. Pericol mortal».

Prin urmare, la distanță ! Să-l admiri de departe și să-l urmezi cu sufletul. Cine se apropie prea mult sau cine se atinge de el poate să-și piarză o mână sau să-și rupă un picior, în îmbinarea acelor roate și rotițe multe și puternice ce se învârtesc mereu și repede. Deci, nu vă apropiați ! Pericol mortal !

Nicolae Iorga

OCTAVIAN GOGA

D-l Goga mă interesează în chip cu totul deosebit, când îl văd străbătând calea Victoriei, cu pasul cu care ar eși din temnița dela Seghedin.

Scund, cu globurile mari ale ochilor ascunse mereu după pleoape, par'că de frica unui jandarm ce i-ar iscodi într'una gândurile ; adus puțin din spate, cași-când ar purta în spinare idealul mare ce-l însuflețește ; cu privirile turbure, cași valurile Oltului, turburate de mânia unui popor necăjit și de răscolirea unui mare poet ; cu părul blond, dat pe spate, lins, ca al unui Phoebus care obișnuiește cosmeticul, și strălucitor ca al unui adevărat... *uns* al muzelor.

D-l Goga s'a obișnuit de foarte tânăr să fie admirat și, deci, observat. De-aceea, poetul ardelean face impresia, că nu trăește pentru sine și pentru cei cu cari trebuie să lucreze. Toate mișcărilor, toate vorbele, toate atitudinile sale sunt, par'că, numai pentru cei cari-l observă. Cașicând o galerie nevăzută l'ar privi într'una, poetul suferinței noastre nu se duce la birt, nu spune-o vorbă, nu bea o bere fără să nu lase impresia că lucrează sub înrâurirea unui decret superior. Fiecare gest al său pare efectul unei înalte inspirații.

Dar toată această solemnitate cotidiană d-l Goga o dezvoltă cu o lipsă de oficialitate, cu o familiaritate ce contrastează în mod fermecător.

Gestul său este evocator și larg — mult mai larg decât îi îngăduie înălțimea de o șchioapă. În glasul său, de-o muzicalitate înduioșătoare, răsună accente bărbătești, deși frizura, lipsa sprâncenelor și mustățile tăiate îi dau înfățișarea unei femei care s'a spălat de curând pe cap, dar care încă nu și-a pus părul în hârtiuțe.

Când ochii îi sunt pătrunși de raze din privirile îndurerate ale neamului, a cărui nefericită epopee a cântat-o cu atâta vigoare, când în glas i se deșteaptă accente din strigătele de durere ale fraților săi, atunci figurei de femeie spălată pe cap încep, par'că, să-i crească și sprâncene, și mustăți, și barbă ; atunci trupul i se înalță, ca pe niște picioaroange nevăzute, și pumnul acela de om se ridică, crește, se mărește. Și deodată ne pomenim în față cu un uriaș.

Octavian Goga

AL. DAVILA

D. Davila este, în viața noastră teatrală și literară, un adevărat și curios mozaic. O inteligență vie, scăpărătoare, care are puterea să strângă în jurul ei și să stăpânească un contrast uimitor de culori ce nu se «asortează», de tonuri ce se contrazic, de simțiri ce se dezminț reciproc. Delicat și brutal, prea amabil și prea nervos, gentilom și cârcotaș, poet de talent și... talent lipsit de orice poezie, om de muncă și om de lume,—iată atâtea extremități, cari se topesc, fără să se contopească, în temperamentul acestui om de mare temperament.

O extraordinară voință, care n'a vrut însă, în timp de aproape o jumătate de veac, decât să... nu vrea nimic. Și a izbutit. O tinerețe care nu se mai isprăvește. Trupul său înalt, subțire, svelt, mlădios în eleganțe, veșnic sburdalnic, neastâmpărat, mereu par'că de douăzeci de ani, mi-aduce aminte un cais, ce l-am văzut odată sau l-am visat, care când întâiele sulii ale gerului de iarnă ucideau în fire până și cele din urmă stăruinți de viață, el înflorea a doua oară, ca o mișcătoare afirmare a dorului lui de veșnică primăvară.

Ochi mici, sfredelitori de deșteptăciune, neliniștitori de pătrundere, în lumina cărora se oglindește albastrul spălăcit al cerului de zi; sprâncene ridicate la extremități, ca două aripi mari călare pe-un nas vulturesc și deschise într'un avânt de formidabilă înălțare: un vultur care mereu, par'că, vrea să se repeadă spre țăriile al căror reflex îl poartă în ochi și care mereu preferă să-și stăpânească nobila pornire într'o banală dar elegantă reverență de salon.

Intre un sbor de vultur neînfăptuit și un spiritual compliment de fante care iubește fără să fie îndrăgostit, s'a fărâmițat viața acestui talent, în care dorm atâtea energii negative și care poartă în ochi un fermecător orizont îndepărtat pe care cine știe dacă aripile, ce par'că stau mereu deschise ca să sboare, vor mai putea să-l cucerească.

Al. Davila

C. C. ARION

Mecena... Zâmbetul său leneș, ironic, spiritual, făgăduiește mai mult decât însuș cornul de belșug al zeiței Ceres. Și, deși membru al unui guvern aristocratic, adică nobil, totuș ministrul Arion are burghezul obicei să ție, ceea ce zâmbetul său amabil făgăduiește.

Incontestabil, d-lui Arion îi place să fie ministru. Aceasta nu însemnează că sunt miniștri, cari simt o sinceră repulsiune pentru această funcțiune. Dar d-l Arion face parte din acea categorie de oameni, cari știu să fie miniștri cu voluptatea cu care unii știu să iubească. D-sa posedă, în sânge și în nervi, filosofia de a fi ministru : cu o strângere de mână, desființează orice distanță și, cu o închidere leneșe a ochiului, stârnește cele mai mari speranțe.

Om politic cu o cultură rafinată, orator subțire, artist până și în modul de a primi pe solicitori, d-l Arion este singurul politician din câți cunosc, care izbuțește, cu o egală putere de sugestione, să facă pe cei cu cari vine în contact, să simtă și toată importanța situațiunii pe care d-sa o ocupă în Stat, și modestia lipsită de orice presumpție cu care se resemnează să suporte această situație.

D-l Arion a fost predestinat să fie ministru și să patroneze.

Dar, cași floarea care nu strălucește decât la soare, d-l Arion e vesel zâmbește tuturor, s'arată pretutindeni fericit numai când budgetul este grăsuț, destul de plin ca să poată susține gesturile sale de Mecena. Când bugetul începe să scază, când razele soarelui nu mai scaldă în lumină floarea veselă, atunci d-l Arion se posomorește, se închide, începe să se supere, evită pe toți.

D-l Arion este dar un temperament polar. D-sa 6 luni — adică până la 1 Aprilie — zâmbește într'una și e călduros ca o vară polară ; iar 6 luni — adică după 1 Aprilie — se încruntă și se răcește ca o iarnă polară.

Dacă bugedul n'ar seca niciodată, ca bunăvoința sa, atunci, desigur, d-l Arion ar fi cel mai fericit ministru. Dar între buget și bunăvoința d-lui Arion este o deosebire : Bunăvoința, de cele mai multe ori, se simte fără să se cheltuiască ; bugetul adesea se cheltuiește... fără să se simtă.

C. C. Arion

D. G. KIRIAC

Eu nu pot să mi-l închipui pe d-l Kiriac decât conducând un cor. Il cunosc foarte bine: am stat mult împreună, l'am văzut și acasă, și la cafenea, și în lume, — pretutindeni. De geaba! D-l Kiriac nu există decât când conduce un cor.

Atunci e mare, plin de voință și energie, un ritm însuflețit; pe când în viața de toate zilele e mic, neînsemnat, ghemuit între brațe ca într'o eternă paranteză.

Când îl întâlnești pe stradă, cu țigara în colțul gurei, cu capul lăsat într'o parte ca o creastă de cocoș adormit, cu mersul clătinat, șubred, timid și nevinovat, ca o fată care se duce la prima comuniune, îți inspiră, par'că, o părintească îngrijare și-ți vine să-i spui, fără să vrei :

— De ce nu stai d-ta mai bine acasă? Ești așa de mic că poate să te trântască cineva sau să te calce vreo trăsură!

Cu toate acestea, îndată ce s'a suit pe estradă și a luat bagheta în mână, directorul societății *Carmen* se transformă, ca Făt-Frumos eșit din pielea șarpelui. Atunci ochii săi, adormiți de obicei, se deschid, se măresc, se fac frumoși, strălucesc ca privirile de bou inteligent, adună cu razele lor energice, ca într'o plasă, atențiile tuturor; trupul său mic ese din paranteză, se înfioară; picioarele se agită enervate cași mâinile; buzele, sprâncenile, nasul fac tot felul de semne cabalistice. Par'că toate particulele trupului său devin atunci baghete de maestru.

În asemenea clipe, d-l Kiriac pare un ghem pe care-l luminează doi ochi de detectiv, un ghem de nervi, o bobină electrică ce se învârtește neconținut, repede, care se destramă, se risipește, prin vârful baghetei, și înfășoară, în acelaș circuit, pe coriști și pe ascultători.

Și când știu de câte ori s'a destrămat ghemul acesta de energie muzicală și de câte ori este în stare să se mai destrame, înțeleg de ce d-l Kiriac nu există decât când se suie pe estradă și ia bagheta în mână și pricep de ce, prin viață, dânsul trece mic, cu capul lăsat într'o parte, ca o creastă de cocoș adormit, timid și nevinovat ca o fată care se duce la prima comuniune, ghemuit între brațe, ca într'o eternă paranteză de glorie.

D. G. Kiriac

G. CALACTION

Dacă încerc să schițez figura d-lui Galaction, este numai ca să-mi exprim nedumerirea adâncă, desăvârșită, ciudată ce-mi învăluie văzul și gândirea ori decâte ori vreau să pătrund misterul complexului său sufletesc.

Ființa lui este înșelătoare, ca marea. După cum fiecare val scânteiază altfel în lumina multicolorantă a zilei, tot așa undele ce ne vin din spre largul depărtat al sufletului său, au luciri ce nu se aseamănă între ele, sunt mănate în acelaș timp spre orizonturi ce se vrăjmășesc. Dar, cași marea, el este sincer, neprețuit și neprevăzut, în înșelările lui.

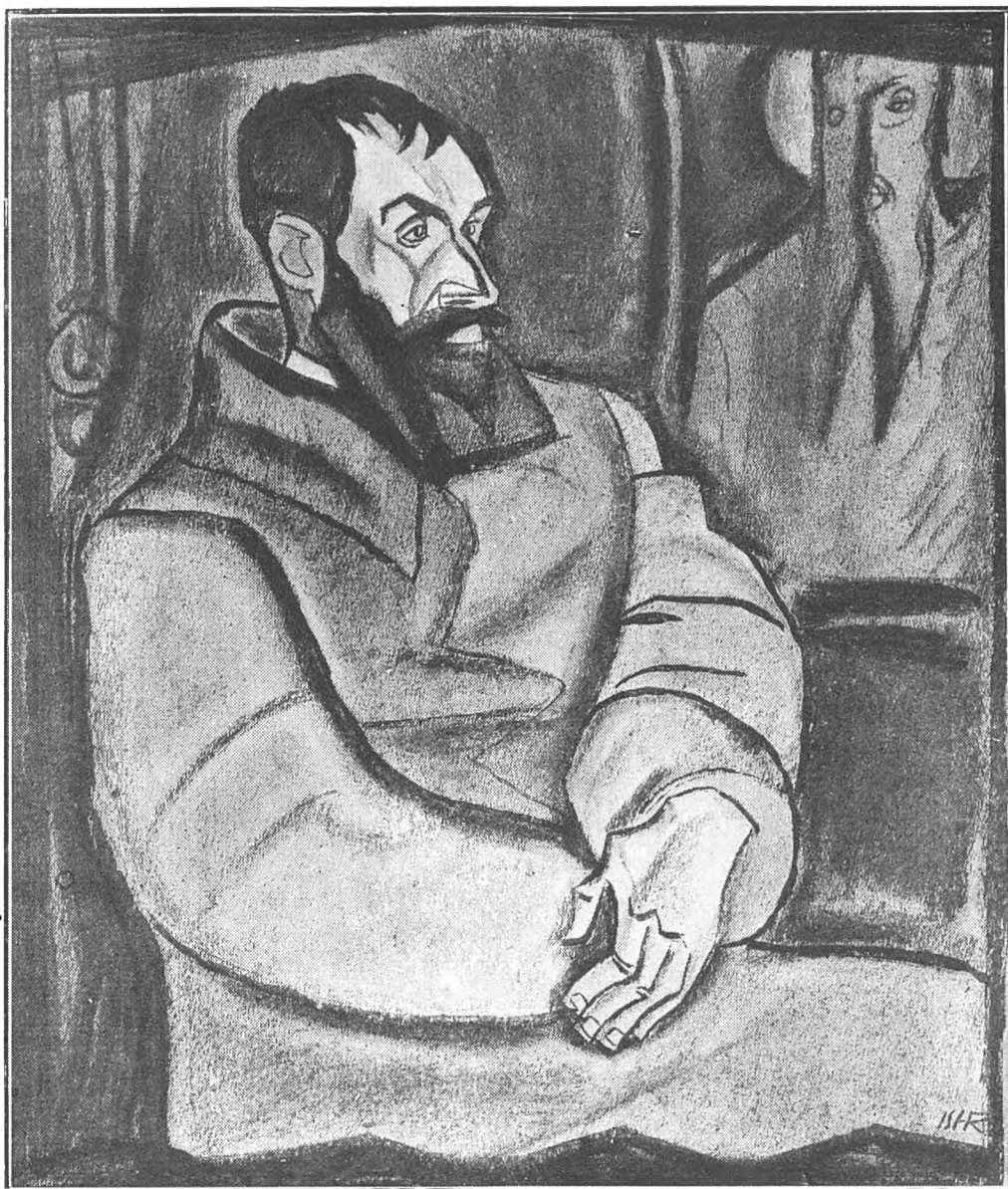
Cu glasul cel mai dulce sau, mai bine zis, cel mai... îndulcit, rostește adevărurile ori impresiile cele mai tăioase. Vorba sa este ca o spadă ascuțită învelită în vată. El nu taie pe nimeni: e prea bun creștin ca să verse sânge. Cei cari strâng însă, cu putere de bărbat, spada vătuită ce li se oferă cu un încurajator sentimentalism,—se taie singuri.

D-l Galaction, când vorbește, pare că este singur nedumerit de propria sa ființă: sprâncenile stufoase i se ridică uimite; nasul i se încrețește, par'că desgustat că trebuie să mărturisească sentimente ce nu le are sau să ascundă gânduri ce nu pot fi spovedite; ochii îi scânteiază intermitent, ca două semnale ce se aprind și se sting mereu în zarea unei linii ferate; cu mâinile își apasă pieptul ca un profet îndrăgostit.

D-l Iser a văzut în Galaction un sfânt ce visează. Eu văd un demon care se svârcolește. În realitate mi se pare însă că acest scriitor, cu scânteeri extraordinare și cu originalități naive, întrupează în acelaș timp și pe demon și pe înger. Când vorbește despre Dumnezeu, cu o convingere ce compromite pe un bărbat îmbrăcat civil, un zâmbet palid i se strecoară pe sub mustața răsucită cu galanterie,—și-atunci d-l Galaction pare un drac îngânând Crezul la o strană veche. Când d-l Galaction vrea să fie diabolic și teribil, o lumină naivă i se răspândește peste fața sa mare, încrustată par'că în abanos eșit de soare,—și atunci d-l Galaction pare blând, candid, înduioșător, ca un copil de-abea născut, un prunc cu barbă și mustăți și cu fire albe prea timpurii.

Dacă ar fi trăit în antichitate, d-l Galaction ar fi putut să fie sirenă. Vremurile moderne însă nu i-au oferit decât slujba de defensor ecleziastic. Dar cine poate să afirme, cu siguranță, că sirenele erau altceva decât niște defensori ecleziastici păgâni și femenini?

G. Galaction

C. I. NOTTARA

Majestuos ca un consul din vremea de glorie a republicei romane. Dacă nu știi cine e, când îl întâlnești întâia oară, tresari de surprindere : crezi că o statuă dela muzeul de antichități a închiriat un costum civil, ca să poată evada. Și par'că te simți ispitit să dai alarma.

Când vorbește, ai impresia că în gâttelejul său se luptă două octave. Pășește solemn, cu pași totdeauna egali, cașicând ar avea însărcinarea oficială să măsoare toate străzile, pe cari le străbate. De-aceea, nu odată întâlnindu-l a trebuit să fac sforțări ca să mă stăpânesc să nu-l întreb :

— Ei, strada asta câți metri are, maestre ?

Un cap de roman, a cărui bogată expresivitate i-o modernizează numai monoclul, pe care maestrul Nottara îl poartă mai mult ca să... nu-l poarte

Este în toată înfățișarea, în toate mișcărilor, în toate gesturile decanului artiștilor noștri dramatici, ceva din măreția, ceva din splendoarea rolurilor multe și felurite pe cari maestrul le-a intrupat. Par'că un rege și un poet, un cugetător și un miliardar, un intrigant și un om de inimă au fost amestecați în pasta de bronz din care s'a turnat chipul său.

Intre ceeace este și ceeace pare acest fruntaș al scenei noastre e un contrast curios. *Pare* o figură îndârjită de mândrie și încredere în sine, care, par'că, vrea să strige trecătorilor prin toate trăsăturile ei expresive : eu sunt marele Nottara, eu port în mine pe Franz Moor și pe Horațiu, pe Don Salluste și pe Pygmalion, pe Ștefan cel Mare și pe Hamlet ; dați-vă la o parte că trec eu ! *Este* un suflet modest care, par'că, mereu ar vrea să ceară ertare trecătorilor pentru sfidările ce li le-arăuncă chipul lui majestuos, cezarian.

De-aceea, îl admiri pentru ceeace pare, și-l iubești pentru ceeace este.

C. I. Nottara

GEORGE COȘBUC

Dacă e adevărat că sufletul marilor artiști este de cele mai multe ori un capricios amestec de genialitate și naivitate, atunci, de sigur, că nimeni nu întrupează acest capriciu, cu mai multă strălucire, ca George Coșbuc.

Ochii lui mici, — cari aci clipeșc șiret, aci scânteiază de inteligență, aci te învâluie în bunătate luminoasă, — sunt oglinda limpede a naivității infinite ce se desprinde din viața și opera marelui poet. O față mare care, par'că, mereu e gata să roșească de orice aude, dar care, adesea, în naivitatea ei copilărească, scapă, tot fără să roșească, glumele cele mai picante.

George Coșbuc sau «Badea Gheorghe» — cum îi mai zic prietenii mulți cari-l iubesc, — apare în mersul lui sfios, în vorba lui discretă și oarecum ferită, în toate mișcărilor și în toată purtarea lui de om care, de câte ori ese din casă, face impresia că atunci calcă întâia oară în lume, ca o întrupare, aparent bărbătească, a tuturor fetelor, și frumoase, și naive, și spirituale, și rușinoase, pe cari le-a cântat, cu atâta înaltă înțelegere a sufletului românesc dela țară, în baladele și idilele sale.

Când umblă pe stradă, trupul lui subțirel par'că se împuținează și mai mult ca să facă loc larg altora; când bea un sprîț par'că e Simina la fântână; când îl laudă cineva, par'că e Lina strânsă 'n brațe pentru întâia oară de Lissandru.

Și totuș acest poet în... fote este autorul incendiarului «*Noi vrem pământ*» și al «*Morței lui Fulger*». Ei, și Simina știe să se supere! În scăpărările mâniei însă, cași în râsetele lui sglobii de copil răsfățat, el rămâne aceeaș forță de lumină. Talentul lui e tocmai ca soarele: când e senin, astrul zilei râde prin milioanele de raze cari brăzdează aerul cu nesfârșite cute de veselie; când strălucirea i-o acoperă nori groși, atunci Phoebus fulgeră.

G. Coşbuc

I. G. DUCA

De câte ori rostesc sau scriu numele acesta scurt, răsunător, plin de-un înțeles ce pătrunde departe : Duca, — înaintea ochilor îmi apare un amnar. Sunt poeți, cari susțin că au viziuni de culoare pentru anumite idei. Mie, figurile oamenilor îmi sugerează contururi sau forme de anumite lucruri. Așa, de pildă, d-l Duca, — al cărui nume străbate, în urechi, ca un titlu de ziar sau revistă menit să ajungă la un mare tiraj. De câte ori îi rostesc numele sau îi văd chipul, în original ori în fotografie, d-sa mă face să mă gândesc la un amnar.

Nu cunosc alt om atât de scăpărător ca deputatul de Vâlcea. Ochii săi scânteiază, vorba sa scânteiază, gesturile sale scânteiază. Par'că, în sângele acestui om, e numai fosfor. Când îmi întinde mâna, cu acea cordialitate provocătoare, care-l face să fie deopotrivă de intim cu un alegător al colegiului III-lea cași cu un Suveran, mi-e frică, par'că, să-l ating, ca să nu se producă scânteia electrică.

Am văzut odată, la Braun, o femeie splendidă, îmbrăcată în tricou, care sfida să o sărute pe toți cei ce se simțiau ispitiți de frumusețea ei. «E femeia electrică» — explica un evreu care făcea, într'o românească stricată, reclama panopticolui. «Cine o atinge, e trăsnit !»

Ca acea frumoasă femeie electrică, d-l Duca a pornit, scânteind, să cucerească locul de seamă ce i se cuvine în organizația noastră socială. Să nu-l atingeți, că vă trăsnește ! Cu fruntea largă, cași inima ce-i încălzește gândirea ; cu priviri ascuțite, cărora nu le scapă nimic vrednic de a fi observat, retușate de o simpatie în stare să îmblânzească până și cele mai pătimase porniri ; cu picioarele desfăcute, cașicând ar năzui să pornească pe două drumuri deodată spre aceeaș țintă, d-l Duca trece prin viață, ca un englez român, sgomotos și inteligent, îmbrăcându-și democratismul în elegante de ghigherl, îndrăsnind totul, sperând totul, ca un simbol al nerăbdărei, veșnic înfrigurat.

Când îl văd pe d-l Duca, trecând grăbit pe calea Victoriei cași prin erarhiile administrative, încep să înțeleg ceva din misterul tragic al existențelor noastre prea scurte.

I. G. Duca

I. AL. BRĂTESCU-VOINEȘTI

De câteori îl văd pe d-l Brătescu-Voinești, mă cuprinde indignarea. Mă îndignează acest mare scriitor, fiindcă prea are înfățișare de om simplu, prea e modest, prea tace mult pentru talentul său excepțional. Ș'afară de asta, d-l Brătescu-Voinești nu pozează de loc. Prozatorul dela Târgoviște este atât de firesc în toate gesturile și vorbele sale încât adesea pare... nenatural de natural.

De altfel, e nenatural ca un artist cu talentul și faima d-lui Brătescu-Voinești să treacă prin viață ca un provincial care a venit la București să târguiască ceva coloniale. E nenatural ca un scriitor ca d-sa să se strecoare, printre valurile de lume, cu priviri de ingenuă ce nu provoacă pe nimeni și cu pasul ferit al timidului, a cărui supremă și unică grijă este să nu atingă susceptibilitatea... pedestră a niciunuia din semenii săi. Și mai ales e nefiresc d-l Brătescu-Voinești pentru vremea de azi, când trăiesc atâți literați cari, dacă ar avea măcar o fărâmă din talentul său prodigios, ar ști să-i împrumute amploarea zgomotoasă a unei întregi fanfare militare.

Pe d-l Brătescu-Voinești însă, gloria în loc să-l îngâmfă, îl jenează.

Am văzut odată pe un prietin sărac trecând pe calea Victoriei în trăsura luxoasă a unui cunoscut bogat. Era o priveliște de un pitoresc umoristic ce nu se poate zugrăvi. Retras în colțul cel mai din urmă al echipajului larg, prietenul acesta, care când e pe jos e îndrăzneț și adesea chiar de spirit, stetea rigid, ca de lemn, cu ochii țintă în spinarea vizitiului cu joben și livrea, suferind privirile curioase să știe cine e domnul din trăsura aceea atât de luxoasă, cu resemnarea comică a omului care se 'ntreabă singur :

— Dracul m'a pus să mă sui în trăsura asta ?

Când văd pe d-l Brătescu-Voinești, ghemuit în echipajul somptuos al faimei și talentului său, chinuit, par'că, de privirile curioșilor cari-l admiră, fără să vreau mi-aduc aminte de prietenul meu sărac, rătăcit odată pe calea Victoriei, în trăsura luxoasă a unui cunoscut prea avut. Și-atunci îmi stăpânesc răsul numai din respect pentru durerea tragică ce par'că-l mistuie pe d-l Brătescu-Voinești când, fără să vrea, trebuie să se arate curioșilor într'un echipaj mult mai luxos decât modesta sa aparență obișnuită.

— Dacă suferi prea mult, vinde-ți echipajul, maestre; sau vin'o la Terasă și cumpără puțină aparență dela d-l de Herz !

I. Al. Brătescu-Voinești

A. VLAHUȚĂ

Dacă aş fi un om străin de literatură și aş întâlni undeva, departe, ochii iscoditori ai d-lui Vlahuță, ochii aceia cari alunecă pe sub pleoape cu atâtă cuminte prevedere și cari stau par'că ascunși, la umbra genelor, ca să pândească gândul cel adevărat,—aş crede că am în fața mea un mare detectiv sau un judecător de instrucție în căutarea unui criminal.

În adevăr, când stai de vorbă cu acest mare poet, ai o senzație ciudată de tot: privirile sale pătrunzătoare, cercetătoare, și se prind, par'că, de suflet ca două cângi; dungile bănuitoare ce-i brăzdează fața te intimidează, te turbură; vorba lui gravă, măsurată, în care mereu par'că tremură o lacrimă, te neliniștește... și'ncepi să te simți vinovat ca'n fața unui justițiar.

Sunt oameni înaintea cărora nu'ndrăznești să râzi. În fața d-lui Vlahuță eu n'aș putea să mint. Ochii săi sunt atât de stranii, încât îmi fac impresia că ar fi în stare, cu o clipire, să-mi citească întipărirea adevărată de pe retină și să desbrace gândurile de haina înșelătoare a vorbei.

Odată m'am dus la d-sa să-i spun, în interesul unei anumite cauze, un neadevăr inofensiv. A fost peste puțință. Mi s'a părut că privirea ce m'i-a strecurat în suflet când m'a întâmpinat a aflat gândul cel ascuns. Și am renunțat. Lucru curios însă: Atât de bănuitor m'a privit în tot timpul acelei convorbiri, în cât mereu am avut impresia că nu spun decât minciuni.

. . . Multă falșitate și mișelie trebuie să fi întâlnit în viața sufletul acesta răbdător și bun, dacă ochii amantului pasionat de odioasă au trebuit să se schimbe azi în instrumente de cuminte detectiv !

A. Vlahuță

D. POPOVICI-BAYREUTH

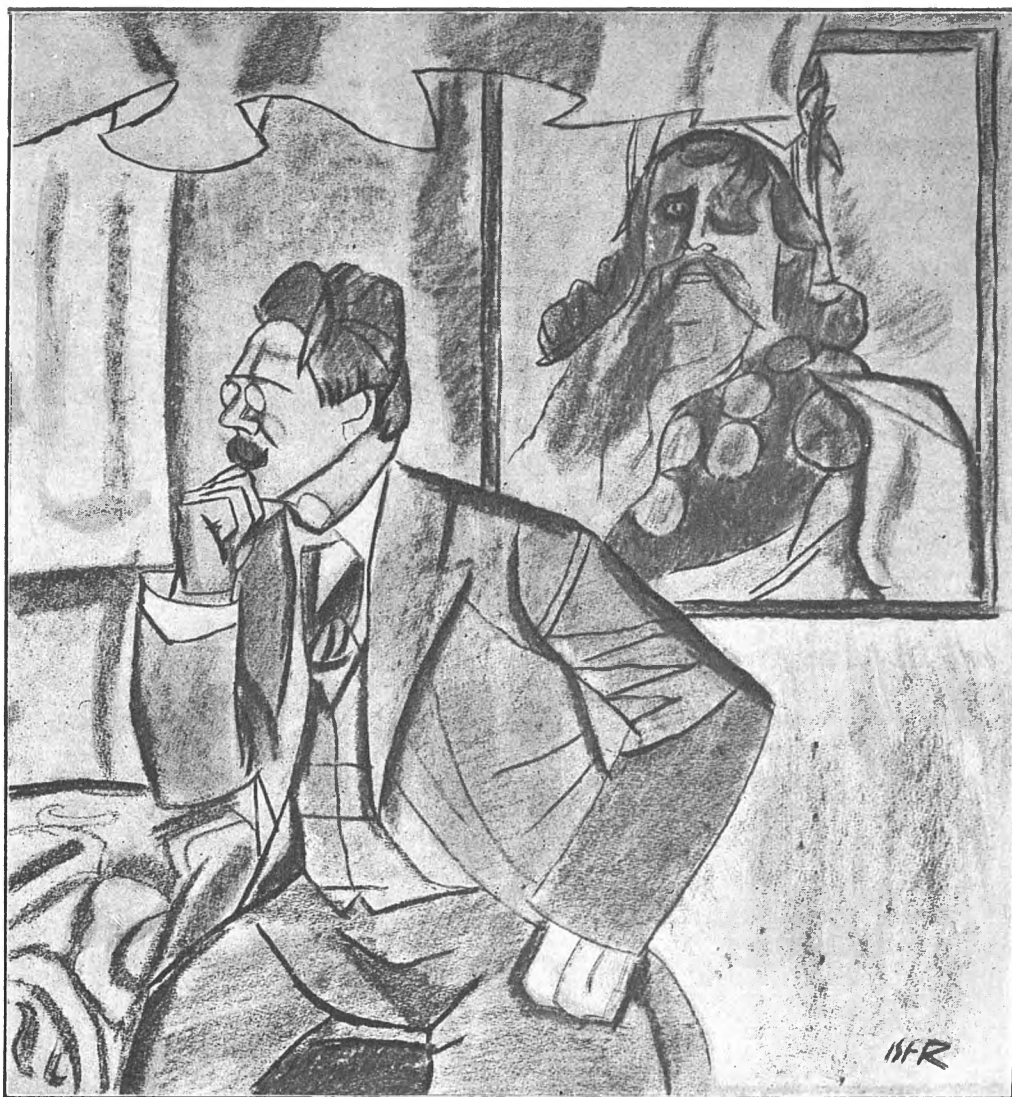
Uite un om care mă emoționează. O tinerețe întreagă de enervare artistică și de succese, pe cea mai strălucită scenă de operă; zece ani și mai bine petrecuți printre zeii din Walhala, fără a cunoaște altă disciplină decât bagheta nedisciplinatului maestru dela Bayreuth ; o aducere aminte care se țese din cele mai frumoase clipe ale triumfurilor wagneriene !

Când văd pe d-l D. Popovici închizând atâtea amintiri de glorie și artă, în sărăcicioasa cancelarie a unei școale care încă nu și-a putut lămuri rostul ei artistic, ascunzându-și, după ochelarii aburiți ai pedagogului modern, ochii în cari stăruiește încă reflexul luminilor misterioase ale mitologiei germane, am impresia că trecutul său stă foarte incomod în fotoliul strâmt de director al Conservatorului.

Aceasta nu însemnează că d-l Popovici e un cabotin. Din potrivă. Ochii săi expresivi, pe cari lumina zilei par'că-i supără și râsul cordial ce-i luminează adesea fața de-o mușchiulatură atât de nervoasă, fac să contrasteze încântător sălbăticia firei sale, ce de departe pare mereu burzuluiță, cu intimitatea sa prietenoasă, simplă. Cu toate acestea, de câte ori îmi vorbește, cu acel glas plin de profunzimi, care răsună ca un ecou într'o subterană cu multe bolți și gropi, mi se pare că directorul Conservatorului ar prefera să-mi cânte ceace-mi spune. Iar când îl văd iscălind, cu o febrilitate de om care mai mult își fierbe viața decât și-o trăește, un certificat sau un regulament, am impresia că în gestul acela de biurocrat enervat, se stăpânește o invocație către Wothan sau o mișcare de avânt către Brunhilda.

Când stai de vorbă cu d-l Popovici, ai par'că uneori impresia că, dinspre zarea depărtată a sufletului său, vine un sbârnâit ca de bondar enorm care se apropie sau un uruit de motor care e continuu în acțiune. Și atunci mi se pare că, în enervarea sa zilnică, se amestecă glasurile eroilor, întrupați odinioară cu atâta succes, și cari azi nu vor să moară cu desăvârșire în sufletul artistului biurocrat.

D. Popovici-Bayreuth

AL. BĂDĂRĂU

Sunt oameni a căror preocupare de căpetenie, par'că, este să calce ușor în viață, pentru ca pașii lor să nu lase urme precise pe drumul străbătut. Caracteristica d-lui Bădărău este pasul greu, apăsător, cu urmă adâncă. Dela Bivolari până la București drumul este însemnat cu urmele, original întipărite, ale pașilor săi, la început de opinca, apoi de gheată când cu răsufătoare când cu tocurele scâlciate, și, dela o vreme încoace, de bogate forme americane.

Cum calcă așa vorbește, așa se uită, așa trăește d-l Bădărău : apăsător. Privirile sale, blânde de altfel, cad grele ca de plumb de sub bolta stufoasă a sprâncenelor ; de picioarele sale, cari poartă boxul american cu aceeaș neelegantă rusticitate cu care ar purta opinca, par'că atârnă chiar ghiulele cari robesc pământului istovit un popor întreg de țărani ; gesturile sale sunt colțuroase, stânjenite, speriate ca ale unui sărac care a intrat într'un salon somptuos.

D-l Bădărău par'că nu este un om, par'că este o intrupare homerică, o evocare din Odissea. Făptura sa pare de stâncă. Ai impresia că, unde pune piciorul, este de neclintit.

Din toate mișcărilor, din toate vorbele, din toate trăsăturile sale caracteristice, exagerate, enorme, se desprind : energie, siguranță. Lângă d-l Bădărău nu ți-e frică, — nici dacă îi ești prieten, nici dacă-ți este adversar. Ochii săi mici, cari se mișcă înfiorați ca două botișoare de fox-terrier imposibil de minuscule în fața unui gustos ciolănaș, inspiră mai multă siguranță decât toate societățile noastre de asigurare la un loc.

Deși vine din Bivolari, d-l Bădărău nu e ciocoi. Dar nu e nici vultur,—cum l'au poreclit unii. Vulturii trăesc în înălțimile azurate. Ochii d-lui Bădărău nu oglindesc nemărginire; în ei se reflectează pământul sur al brazdei muncite, — de pe care însă muncitorul obosit a cules roade îmbelșugate.

Al. Bădărău

OVID DENSUȘIANU

Mic, pomădat, cu cravata ireproșabil înodată, cu pasul iambic, d-l Ovid Densușianu își face zilnic plimbările obișnuite între filologie și literatură, purtând cu sfială haina unei melancolii ce pare că nu-i aparține și ascunzându-și cu modestie încercările sale clandestine de poezie la umbra reputației de savant.

D-l Ovid Densușianu apare ca un dezorientat. De câte ori îl văd pe stradă ochii săi, măriți de arcuirea sprâncenelor, par'că vor să întrebe pe trecători care e numele străzei pe care se află; iar în conturul oriental, pe care li-l dau genele ungi, drepte, disprețuitoare, ei lasă impresia că închid necazul plin de rezemnare de a se simți tot atât de necunoscut pentru trecătorii drumurilor, cași drumurile pentru d-sa.

De altfel, d-l Ovid Densușianu confundă adesea străzile. Dovadă: d-sa de multe ori calcă pe calea literaturii, cu îndrăsneala și încrederea în sine cu care literatura îi îngăduie să umble pe strada filologiei.

Când citesc vreo poezie de d-l Densușianu, se petrece în mine o metamorfoză ciudată. Par'că nasul mi se lungește de parapon, fruntea mi se încruntă, simt cum crește sub coatele mele grave o catedră și am impresia că devin profesor. Și atunci mă simt ispitit să scriu pe colțul filei iscălite de d-l Densușianu: Elevul compune bine; când se va face mare, va fi un distins poet.

Dar, ce zadarnică așteptare! De zece ani, d-l Ovid Densușianu scrie poezii, cu scrupulozitatea inocentă cu care un școlar ar face o bună compoziție la limba română, și poetul nu mai crește, școlarul nu devine nici măcar student. În schimb a ajuns... profesor universitar.

Dar, fiindcă veni vorba de școlar și copilărie, mi-aduc aminte că de mult de tot, părinții mei aveau o sobă care, oricât de încălzită ar fi fost, nu răspândea de loc căldură în jurul ei; cărbunii mulți pe cari-i înghiția se topeau în cenușe și fum, iar casa rămânea rece. Nu știu de ce, când răsfoiesc volumul d-lui Densușianu, am impresia că dărdăi de frig lângă acea sobă a copilăriei care n'a izbutit să încălzească niciodată și care n'a putut să facă de cât... cenușe și fum.

Ovid Densușianu

PRINCIPELE CAROL

Când văd pe prințul Carol străbătând străzile Bucureștilor în goana automobilului al cărui semnal răsună ca o trompetă de biruință, simt o bucurie mare, nedeslușită, ciudată. Dece? Nu pot să-mi dau seama.

Este par'că în ochii săi inteligenți ce scânteiază ca doi licurici, în sburdălnicia copilăriei ce înfruntă cu atâta cordialitate protocolul Curților, în expresia sa întreagă de copil ajuns la vârsta... *cheltuelilor reprezentative*, o strălucire particulară, un zâmbet iscoditor care par'că încurajează porniri lăuntrice nemărturisite.

Mai deaproape am putut să-l cunosc pe principele Carol la Vălenii-de-Munte. Subțire, înalt, în ochii de-un albastru spălăcit purtând sburdălnicii stăpânire rău de sentimentul majestății prea de timpuriu deșteptat, cu capul întins puțin înainte, cu mijlocul lăsat puțin înapoi, cu gura întredeschisă... Așa l'a prins negativul fantaziei mele pe când asculta discursul d-lui Iorga. Par'că era un semn de întrebare luminos, feeric, simbolic.

După ce d-l Iorga și-a sfârșit discursul, la rândul lui, semnul de întrebare a început să vorbească. Și vorba îi eșea din gură inteligentă, impetuoasă, săltăreată, ca o... mingie; iar regalul bacalaureat părea că se repede după ea cu volubilitatea și înflăcărea unui liceean care joacă oina. Dar cum s'ar fi putut să fie altfel, dacă A. S. Regală este nevoit să ție discursuri la o vârstă când totul îl îndeamnă să bată mingia?

Și atunci, cu toată solemnitatea jumătate înduioșătoare, jumătate comică, cu care tânărul prinț și cu grațioasa sa soră făceau pe regele și regina la Vălenii-de-Munte, eu de-abia m'am putut stăpâni să nu-i strig din toată inima:

— Alteță, lasă protocolul și hai să facem o țurcă!

Dar nu pot să ascund: are două mari cusururi principele Carol, — e sincer și entuziast. În schimb are și o mare calitate: pe d-l general Perticari. Nădăjduesc că cu vremea calitatea cea bună va izbuti să șteargă depe blazonul princiar pe cele două rele însușiri primejdioase. Și atunci bacalaureatul de azi va putea să fie rege.

Principele Carol

AL. CAZABAN

Ochi de veveriță luminând un bot șiret de vulpe ; poartă plete poetice sau, mai bine zis, o claie răscolită de păr, — deși nu scrie decât proză ; trece prin viață ca o albină care vrea să stoarcă, din florile câștigate de alții, toată mierea...

— Dar care fabrică numai fiere ! — îmi șoptește un glas, pe care nu-l cunosc, dar pe care-l deslușesc bine în liniștea din jurul meu.

— Glasule, n'ai cuvântul ! Acum eu vorbesc.

Niciodată n'am putut să-mi dau bine seama, dacă acest scriitor inegal, — când bun observator, când stilist neglijent ; când spiritual, când rău ; când inspirat, când grăbit ; când și una și alta, când nici una nici alta, — este o simplă cumătră masculină, răutăcioasă și vicleană, care ia spiritul drept un pretext ca să-și poată satisface vițioasa-i pasiune de ponegrire ; sau este un spiritual pasionat, pe care gluma îl ispitește atât de mult încât, pentru o vorbă de spirit, nu poate să cruțe nici chiar reputațiile bine statornicite ale prietenilor săi.

Nu știu. El susține că nu e rău. Și-l cred. Prietenii lui zic altfel. Și nu pot să nu-i cred. Unde să caut adevărul ?

În talentul scriitorului. El stă ascuns acolo, ca fruntea îngustă a lui Cazaban sub claia răscolită a părului, ca puterea lui de observație în lumina subțire a ochilor lui mici.

Cazaban e rău pentru unii, fiindcă are talent ; e rău pentru alții, fiindcă nu-și cultivă destul acest talent ; e rău pentru toată lumea, fiindcă are spirit de observație. O, mare cusur e să bagi de seamă cusururile semenilor tăi ! În ziua când ochii aceia de veveriță nu vor mai putea să surprindă ridicolul oamenilor în flagrant delict de auto-admirație, atunci Cazaban va deveni, desigur, un om cu suflet generos, o fire binefăcătoare și chiar un scriitor cu talent.

De aceea îl prefer cum este acum.

Al. Cazaban

TAKE IONESCU

Omul merit să răsbată : linii fine, subțiri, tășuri multe, îndulcite de rotunjimi alunecoase. Nasul e un tăș; ochii au tășuri; profilul său întreg de medalie par'că este ascuțit, vârful, semeț ca prora unui vas merit mercu să despice valuri.

D-l Take Ionescu a făcut atâtea efortări ca să răsbată, încât aproape toată ființa sa delicată, subtilă, gata a se mări sau a se micșora după voință sau necesitate, s'a transformat, s'a adaptat acestei dominante funcțiuni : ajungerea. De-aceea, noul șef al guvernului Maiorescu îmi face impresia că nu umblă, nu vorbește, nu lucrează, nu legiferează decât... din profil.

Oricum aş sta, de oriunde l'aş privi, — dintr'o sală de întruniri sau din cabinetul său de lucru, dela putere sau din opoziție,—nu pot să-l văd pe d-l Take Ionescu decât în profil : un profil, din care se desprinde mândrie și încredere în sine, inteligență suspect de multă și convingere prea la discreție, un profil satanic, triumfător care simbolizează, cu o inutilă superioritate, meritul ce străbate valuri de mediocrități ca să ajungă la locul ce i se cuvine.

Elocvența d-lui Take Ionescu este cași întreaga sa făptură : de profil. Vorba vioae, sprintenă, îi ese cu volubilitate din gâttelej nervos și străbate aerul cu ascuțimi de glas, cari par a nu fi decât tonalitatea muzicală a celorlalte ascuțimi ale sale.

Când d-l Take Ionescu vorbește, am impresia că *vorba* este cea mai de seamă însușire a automatismului nostru. Elocvența acestui mare orator mă indignează și mă farmecă totdeodată. Mă farmecă, fiindcă în glasul lui se topesc, în acelaș interesant amalgam, energie și insinuare, logică în avânt și luminată putere de critică în analiză, spirit neumoristic și melodie foarte multă. Elocvența d-lui Take Ionescu par'că este un cântec în acelaș tempo : un fel de vals care te invită, îți pune vicioarele în mișcare și te face să joci cum vrea cântărețul, să te ții după el, să mergi cu el.

Mă indignează în acelaș timp această elocvență, fiindcă d-l Take Ionescu când vorbește, prea clipește mereu din ochi. Și-atunci am impresia că limbajul a fost născocit de Dumnezeu pentru ca omul să aibă cu ce să-și ascundă adevăratele gânduri. Desigur, aceasta nu este decât o iluzie. Dar, ce e mai real în viața aceasta decât iluziile ! Și-apoi să nu uităm că d-l Take Ionescu, în deosebi, este omul care totdeauna a isbutit să fabrice din iluzii realitate.

Take Ionescu

E. LOVINESCU

Am văzut odată, nu știu pe ce stradă negustorească, un om înalt, cu mușchiulatură athletică, cu capul mare, care sta răzimat cu plictiseală de pervazul ușei unei prăvălii scunde, strâmte, plină cu mărunțișuri pe cari nimeni nu se grăbea să le cumpere. M'a mișcat atunci un sentiment ciudat de complex în fața aceluia negustor cu suprafața mai mare decât cuprinsul prăvăliei lui, menit par'că să nu poată intra niciodată înăuntru, ca să pună rânduială în rafturile încărcate cu tot felul de lucruri trebuincioase, dar de cari oricine se putea lipsi fără pagubă.

Nu mi-aș îngădui niciodată să spui că d-l Lovinescu îmi face impresia aceluia uriaș negustor, pe care l-am văzut, într-o dupăamiază de vară, asudând de plictiseală, d'inaintea prăvăliei lui pitice. Nu pot ascunde însă că, în sentimentul ciudat de complex ce m'a mișcat la vederea aceluia negustor, am surprins elemente din complexitatea de impresii ce mi-o stârnesc d-l Lovinescu și opera sa. Țin să lămuresc însă dela început, că în această asemănare aș vrea să se vadă mai mult un compliment pentru negustorul cu pricina, decât o răutate nefolositoare la adresa d-lui Lovinescu.

Și de ce-aș fi rău cu d-l Lovinescu ?

D-sa par'că este un copil care a crescut înainte de vreme, o precocitate extraordinară, un ciorchine de strugure care s'a copt înainte de a înceta să fie crud. Deși precocitatea sa este mult mai bătrână decât minoritatea literară a prietenului său Victor Eftimiu, nu se poate tăgădui că majoratul civil al d-lui Lovinescu contrastează cu zâmbetul candid ce-i încadrează fața, ca o aureolă de nevinovăție, și e dezmințit mereu de frăgezimea imaculată a obrazilor săi. de prunc ce n'a fost încă înțărcat.

De-aceea, decâteori îl văd pe d-l Lovinescu, grav sau vesel, argumentând cu vervă și competență o impresie literară, sburdălnicind proză, ținând o lecție la Universitate, simt aceeași irezistibilă plăcere pe care mi-o face un copil care și-a pus joben în cap sau care își încruntă fruntea și-și umflă buzele ca să imite o gravitate a tatălui său.

Îl admir pe d-l Lovinescu și-l iubesc. Și nu odată am fost ispitit să-i strig entuziasmat de admirație :

— Cum de-ai izbutit să scrii atâtea, să înveți atâtea, să faci atâtea la o vârstă așa de fragedă, copilașule de 30 ani ? !

Ě. Lovinescú

N. FILIPESCU

D-l N. Filipescu apare în fața contemporanilor ca un tigru, veșnic la ora când se hrănesc fiarele în menagerii. Fie în cabinetul său de lucru, fie pe stradă, fie la tribuna Parlamentului sau a vreunei săli de întruniri, ministrul Domeniilor se agită, se enervează, se svârcolește cașicum o cușcă cu gratii de fier i-ar închide avânturile și i-ar tăia orizontul.

S'ar părea că tot ce este în afară de d-sa îl întărește, îl asmuță. De-aceea, lângă d-l Filipescu ți-e frică, și dacă ți-e adversar și dacă ți-e prieten. Când crezi că te-ai apropiat mai mult de inima sa, atunci bagi de seamă, îngrozit, că nările încep să i se dilate, că pupilele îi dispar, că părul tăiat scurt i se sbârlește ca o chiurasă de arici și că albul ochilor îi scânteiază turbure, violent. Cine-l vede, în asemenea clipe, începe să înțeleagă ce este canibalismul.

Și cu toate acestea, d-l Filipescu n'a mâncat încă pe nimeni,—nici chiar pe d-l Take Ionescu care figurează de mult într'un *menu* menit să rămâie în veci neconsumat. Canibalismul ministrului de Domenii este, pe cât se pare, mai mult.. teoretic.

Totuș, omul acesta, cu salturi de panteră în elocvență și în mers, cu ochi ce scânteiază ca tăișul unui cuțit de ghilotină, cu umor ce pare mai mult rânjat de fiară, este un suflet avântat, un român în care însușirile și defectele neamului sunt exaltate până la paroxism. Desigur însă că cea mai mare însușire a sa este violența.

D-l Filipescu este violent, după cum alții sunt de spirit. Violența este o adevărată ocupație pentru d-sa. De altfel furiile sale sunt totdeauna de spirit. Dovadă: după ce fluxul de sânge care le-a provocat s'a retras, d-l Filipescu râde totdeauna de violențele sale ca de-o glumă bună, făcută de altul.

Dacă d-l Filipescu n'ar fi violent, s'ar pierde tot pitorescul acestui Marat național care, într'o vreme când dragostea fățarnică este la modă, știe să urască cu sinceră pornire și în care fierbe o revoluție gata să izbucnească.

Ministrul Domeniilor s'a născut într'o vreme ce nu-i aparține prin nimic. De aceea, d-sa este menit să rămâie totdeauna un mare nemulțumit. Această înduioșătoare caracteristică dă o notă de adâncă umanitate și salturilor sale de panteră, și lucirilor de ghilotină din ochii săi.

N. Filipescu

AL. MACEDONSKY

D-l Al. Macedonsky a apărut iar pe trotuarele Bucureștilor.

Frunte largă, boltită — adevărată cupolă de moschee — cu un frontal ce izbucnește cașicând gânduri, violente ca o șampanie, l'ar împinge din'năuntru ; ochi misterioși, pătrunzători, din cari isvoresc gene lungi, drepte, ca niște raze de întuneric și cari împrumută pleoapelor lenevoase melancolia de vis a nopților de Mai; sprâncene subțiri, desenate cu îngrijire, ca niște semne de tatuare; mustăți când răsucite ungurește ca ale unui sinistru Jupan, când tăiate după cel din urmă jurnal ; picioare, încovoiate puțin în afară, ca niște arcuri de triumf prin cari el nu va putea trece niciodată.

Transparența corpului său subțire îl face să apară ca o umbră, ca o evocare, ca un schelet însuflețit în vremea aceasta de flămânzi supranutriți, de socialiști cu stomacul dilatat și de cântăreți ai Babilonului cu dimensiunile atletice ale lui Ion Minulescu. Par'că e un rege asirian, reînviat de avântul cutremurător de tinerețe dintr'o noapte de primăvară, îmbălsămat cu parfum de liliac și fermecat de-un tril de privighetoare...

Veniți! Privighetoarea cântă și liliacul a 'nflorit!

Ca un rege asirian, călătorește prin viața noastră literară d-l Alex. Macedonsky, —ca un rege asirian care și-a lăsat la Ninive barba și pletele inelate. Dar călătorește într'un strict incognito. Câțiva numai bănuiesc cine se ascunde sub hainele civile care-i stau atât de rău. Ei nu vor să-i turbure însă tihna pribegiei. Și astfel, el trece mai departe, grav și demonic, neștiut și fără să deștepte curiozitate.

Totuș, odată, am zărit în urma lui pe cineva. Se ținea de el ca o umbră, deși părea viu. Il pândea la fiecă pas și se risipea îndată ce întâlnea ochi străin în cale. Avea în priviri când străluciri de asasin, când speranțe de moștenitor ce-așteaptă să-i moară o rudă bătrână. De-atunci, am zărit deseori la spatele d-lui Macedonsky pe-acest capricios și frumos efeb, care-i urmărește pașii civili ca un agent de siguranță pe un suveran sau ca un vardist pe un pungaș, fără să bănuiesc cine putea fi.

Astăzi știu cine e acest neînduplecat urmăritor. E succesul care așteaptă să vadă doborât pentru totdeauna pe regele asirian incognito, ca să-i pue pe frunte cununa triumfătorului.

Al. Macedonsky

G. DIAMANDY

Nasul ascuțit, barba ascuțită, îmbinarea pleoapelor ascuțită, spiritul ascuțit. Tot e ascuțit și merit par'că să taie în acest original scriitor care-și plimbă, prin saloane, barba cu luciri de ghilotină, cu mândria crudă cu care Robespierre plimba odinioară prin Franța însăși ghilotina.

Cine nu-l cunoaște de-aproape pe d-l Diamandy și se apropie prea mult de d-sa, nu se poate să nu simtă fiorul eșafodului. Dar cine e în stare să se apropie prea mult de dânsul? Din ochii săi turburi—turburați par'că de dorința sălbatică de a mușca—cad, peste nasul său paradoxal, raze de dispreț cari resping. În figura sa este par'că ceva din pofta omului care se hrănește numai cu carne crudă și ceva din oficialitatea stâlpilor comunali, cari silesc pe alegători să rămâie la 200 de metri departe de localul de vot.

Acasă la d-sa, d-l Diamandy primește cu o amabilitate atât de închizițională și cu o politeță atât de aspră încât, când îl vizitezi pentru întâia oară, ai impresia că amfitrionul arde de dorința de a te da pe ușe afară. Dela cele d'intăi vorbe însă, acele de ghiață din priviri i se topesc, barba i se retușează în contururi mai prietenești par'că, și rânjetul său de fiară spirituală ce vrea să muște se risipește sub puterea farmecului ce se desprinde din vorba sa plină de fantazie, din originalitatea îndrăzneță a ideilor sale. Atunci «tenul» său trandafiriu pare un plic parfumat, care, în loc să închidă o scrisoare de dragoste, cuprinde o provocare la duel stăpânită.

Niciodată nu e mai interesant autorul Ne-Omului decât când nu vrea să fie amabil, când se supără, când indignarea îi subțiază glasul. Atunci fața i se aprinde, ca obrazul unei domnișoare dela călugărițe care-și trădează gândul profan ce-o stăpânește în timpul unei rugăciuni; inteligența sa caustică și subtilă scânteiază ca un paradox și scânteirile sale sunt ca fluturii roșii ce se împrăștie, în întuneric, când ciocanele grele lovesc fierul aprins.

Așa este d-l Diamandy când scrie. Atunci mușcă, înțeapă, sfâșie. Feriți-vă de el. Stilul îi este tocmai ca barba: ascuțitul lui e un tăiș primejdios. Buffon a spus pe vremea lui că «stilul e omul». Dacă ar fi fost contemporan cu d-l Diamandy, marele naturalist ar fi putut să conchidă că, uneori, stilul poate fi și... barba!

G. Diamandy

N. SOREANU

Cel mai expresiv artist al nostru.

Și mersul, și vorba, și ochii, și mâinile, și umerii, și dunga pantalonilor, în sfârșit tot ce aparține d-lui Soreanu, tot ce face parte din acest simpatic artist exprimă ceva.

Dar nimic nu este mai expresiv ca tăcerea d-lui Soreanu. Niciodată nu e mai elocvent acest mare artist, ca atunci când tace. Este atât de vorbitoare tăcerea sa, încât adesea ea trăncănește chiar prea mult. De-aceea, rolurile în cari d-l Soreanu este într'adevăr neîntrecut și inimitabil, sunt acelea în cari este mult de spus cu vorbe puține. Caștonierul din *Brândușa* rămâne un strălucit exemplu de acest soi de elocvență... mută.

Atât de bogată este în trăsături caracteristice fața sa, în cât atunci când ea se contractează sau se destinde, înfiorată de un spasm de bucurie ori de un hohot de durere, îmi evoacă o armonică, în ale cărei cute moare sau răsare veșnic un sunet nou.

Iar ochii săi vioi, cu reflexe verzui, neliniștitori, răscolitori, clipitori ca două puternice lămpi electrice cari se aprind și se sting mereu în dosul unei măști multicolore, răspândesc peste figura aceasta neastâmpărat de mișcătoare, brăzdată, zebrată de urmele bucuriei sau ale durerii, lumini și umbre de satir, — o fiți liniștiți! — de satir... cuminte, onest, moral.

În contrastul acesta dintre o aparență perversă și un fond de nevinovăție drăgălașe, sau — cine știe? — poate viceversa, stă ascunsă taina acestui mare talent, atât de complex în expresivitatea lui bogată. Amestecul acesta de lumină naivă și străluciri drăcești, de expansiuni sincere și priviri piezișe, de modestie nefolositoare și ofensive de arici, îl face pe d-l Soreanu, atât pe scenă cât și în viață, să apară ca o personalitate foarte... alternativă, interesant de curioasă și primejdios de simpatică.

N. Sorăanu

C. DISSESCU

O figură în adevăr complexă... Linii mari, amestecate cu frânturi de linii. Gesturi largi, împreunate cu mișcări colțuroase. Fraze declamatoare, întretăiate de insinuări șoptite.

Pe fața sa, tatuată de dungile celor mai contrazicătoare expresii, vremea adâncește par'că, din zi în zi mai mult, urma tuturor bucuriilor pe cari un adorator al Nirvanei le poate gusta, în această ticăloasă viață pământească.

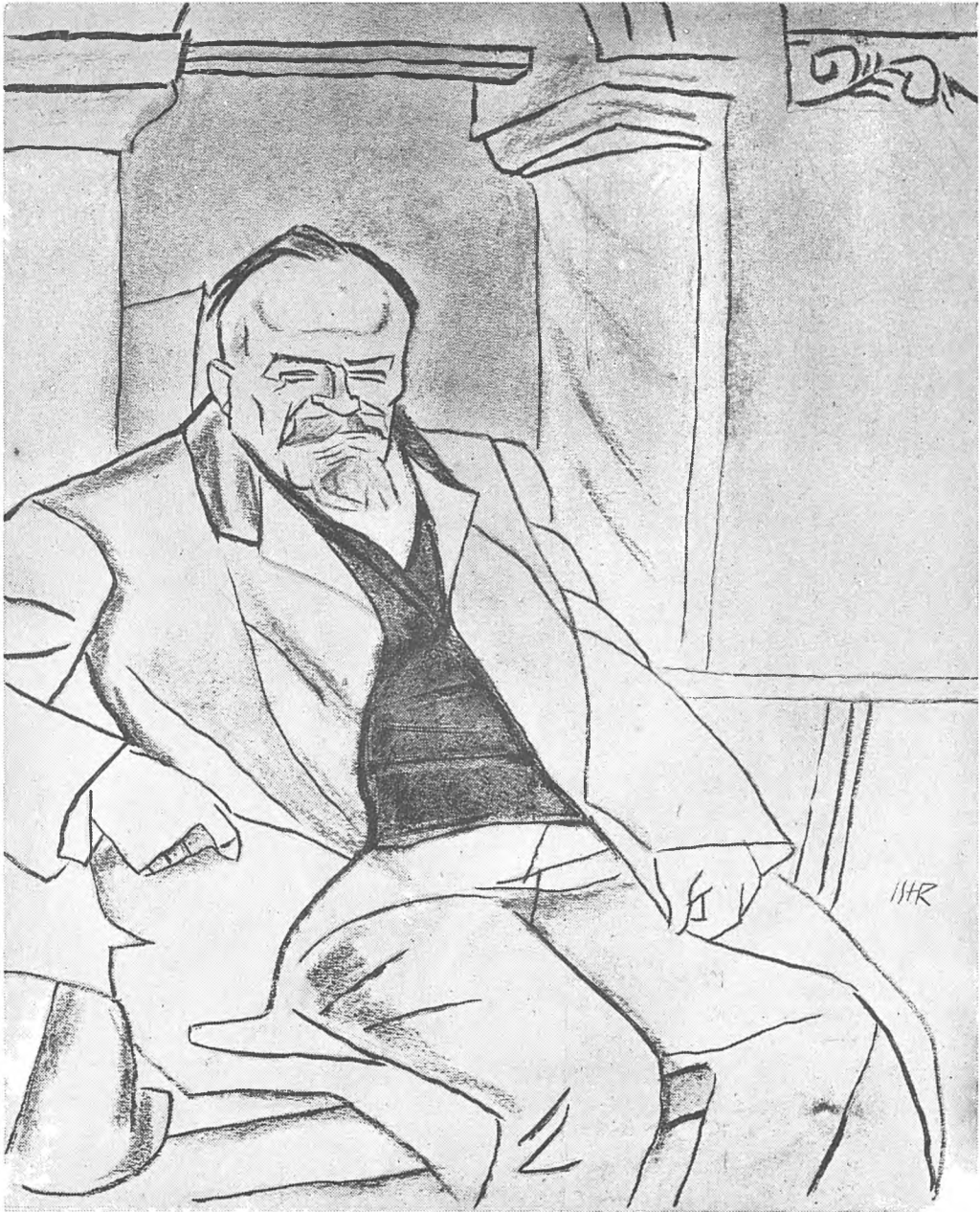
Sufletul d-lui Dissescu are par'că ceva din însușirile albinei: transformă toate impresiile în bucurie. Fie că răspunde la Cameră unui interpelator, fie că dezvoltă o conferință, fie că trece în automobil, d-l Dissescu face impresia că tresaltă de-o fericire lăuntrică, pe care adesea niciun contact cu lumea de-afară n'o poate legitima.

Niciodată un om n'a ascuns un fond sufletesc atât de sceptic, atât de plin de amărăciune, sub o mască din care să se desprindă mai multă înșelătoare mulțumire. Priviți-i capul de zeu egiptean; priviți-i fruntea largă, splendidă, căreia linia subțire a ochilor, închiși pe jumătate, — poate de plăcere, poate de desgust, — îi imprumută ceva din meschinăria cămătarilor cari speculează capitaluri mari; priviți-i dunga ce-i adâncește gura și veți vedea că, din toate încrețiturile feței, din toate adânciturile expresiei, se strecoară, par'că, din'năuntru în afară, unde de suferință grozavă cari contrastează în mod ciudat cu aerul de continuă mulțumire și petrecere al întregii sale înfățișări.

D-l Dissescu face impresia că suferă și petrece în acelaș timp. Petrece fiindcă suferă și suferă fiindcă petrece. Il chinuște poate un vis de frumusețe în veci nerealizat și-l fac să petreacă, pare-se, necurmatele încercări de a-l realiza.

Iar în răgazurile rare, pe cari i le îngăduie jocul acesta de umbre și lumini, de vis poetic și proză voluptoasă, d-l Dissescu este ministru.

C. Dissescu

D-NA STURDZA-BULANDRA

O linie fină, subțire, cambrată cu ostentație și războinic de elegantă, căreia ochii, ca două puncte de dispreț, îi dau o expresie înfiorător de mândră.

Când s'a uitat întâia oară la mine d-na Sturdza-Bulandra, toate trăsăturile feței i s'au frânt par'că deodată și am avut impresia că distinsa artistă a simțit ceva amar în gură. Nu știam cine e. Am bănuțit însă că trebuie să fie vreo regină de-tronată din Anglia, exilată în România ca să-și aline spleenul. Azi o cunosc bine și o admir. Totuș impresia că simte ceva amar în gură ori de câte ori vede un om, încă nu s'a șters.

D-na Sturdza-Bulandra este, desigur, una din cele mai originale figuri artistice din ziua de azi. Totuș niciodată nu mi se pare mai expresivă această artistă, care a izbutit să împingă eleganța pe scenă până la subtilități surprinzătoare de rafinare, de cât când străbate Cișmigiul ca să se ducă la Conservator sau la repetiție.

Priviți-o : înaintează încet pe marginea lacului, răsfățându-și linia fină, subțire, cambrată cu ostentație și războinic de elegantă. Dinspre largul apei alunecă o eleganță tot atât de cambrată, tot atât de fină, tot atât de războinică. Este o lebedă. O încrucișare de priviri și între cele două expresii de eleganță îndârjită și mândrie crudă se-încinge par'că o polemică mută:

— Eu sunt mai elegantă ! — Ba eu !

— Eu sunt mai cambrată ! — Ba eu !

— Eu sunt mai albă ! — Ba eu !

Bănuesc că niciodată aceste polemici n'au ajuns la violențe oprite de lege. Sunt sigur însă că totdeauna d-nei Sturdza-Bulandra îi e necaz când vede o lebedă. Și are dreptate să-i fie ! Pe scena românească o singură artistă a izbutit să poarte cu noblețe linia lebedei ; pe lacul Cișmigiului șase lebede fac să alunece zilnic linia din care se desprinde majestatea amarnică și disprețul inofensiv ale d-nei Sturdza-Bulandra.

D-na Sturdza-Bulandra

ION GORUN

Un colos. Liniştea aparentă ce se desprinde din toate trăsăturile nobilei frumuseţi bărbăteşti a d-lui Ion Gorun, exprimă toată energia, toată forţa stăpânită ce dorm în sufletul acesta viguros, adânc, superior.

Ion Gorun pare în literatura noastră contemporană, — înfrigurată de nerăbdări ce vor să fie consacrate înainte de vreme şi de consacrări grăbite să nu păstreze un prestigiu prea ieftin câştigat, — un pustnic uriaş care, în sgomotul gloriolelor deşarte, caută singurătatea pentru a se desluşi pe sine şi pe alţii.

Niciodată misterul tăcerii, propovăduită de Maeterlink, nu mi se pare mai impunător, mai neliniştitor ca în faţa acestui învingător al sgomotului, a cărui prestanţă severă împrumută tăcerii o măreţie ce intimidează. Înaintea lui Ion Gorun — acest majestuos trapist al literaturii noastre, — sunt clipe când am impresia că omul se poate înţelege cu semenii săi şi fără turburătorul sgomot al cuvintelor. Dar, în ziua de azi, gloria este a vorbelor multe, sgomotoase şi goale. De aceea faima lui Ion Gorun se poate auzi, în toată liniştită ei superioritate, mai mult când sgomotele tac.

Tăcut ca omul este şi stilul acestui artist. Rari sunt scriitorii cari izbutesc să pue, în cuvinte mai puţine, înţeles mai mult. Dacă arta lui Ion Gorun ar fi putut să facă şcoală, literatura românească ar fi avut azi, desigur, un cusur mai puţin : palavragismul.

Dar ar fi fost păcat, de oarece acest cusur este, în acelaş timp, şi una din caracteristicile cele mai româneşti ale spiritului nostru.

Deşi a tăcut o viaţă întreagă, Ion Gorun este sărac.

Morala : tăcerea e de aur numai pentru cei cari nu ştiu să tacă.

Ion Gorun

A. CASTALDI

Nu-l cunosc de-aproape pe d-l Castaldi. De-abia am schimbat împreună câteva amabilități. Li cunosc bine însă aparența. Și mi-ajunge. Oare lumea întregă e mai mult de cât o colecție de aparențe?

Capul d-lui Castaldi mi-aduce aminte dormitorul internatelor de băeți dimineața, după ce internii au plecat la școală. O neorânduială grozavă : pernele pe jos, albiturile atârinate de lămpi și ferestre, cearșafurile ghemotocite, plăpămile răvășite. Atâta neorânduială este și în figura d-lui Castaldi. Iar ochii săi de pisică somnoroasă, prelunși, subțiri ca doi gologani de nikel văzuți în dungă, clipesc ca o candelă cu untdelemnul pe sfârșite în luminișul de dimineață al unui astfel de dormitor răvășit.

Il cunoșteam înainte de a ști cine este. Il vedeam aproape zilnic cum se strecura pe lângă zidurile străzilor, ca o umbră ce se teme să se deslușească din umbra în care trăește, cu pasul molcom, regulat ca ritmul unei muzici leneșe.

Nu aflasem cine e și nici nu vream să aflu. Mă nelinișteau însă ochii lui cari păreau că închid reflexul unui cer ce nu este al nostru. Nu știam că e italian și nu știam că e muzicant. Neorânduiala tuturor liniilor sale nu puteau să trădeze armoniile nesecate ce dormeau în sufletul lui ; dar mersul său leneș, mișcările de farniente, ochii în cari mureau visuri fascinante, m'au făcut de multe ori să bănuiesc că necunoscutul acesta trebuie să fie vreun napolitan care, într'o bună zi, obosit de prea multă odihnă în bătaia razelor fierbinți de soare, și-a luat în dinți inima plină de căldură vulcanică, de muzică necântată, de visuri nerealizabile, și a plecat în pribegie cu comoara lui săracă.

Și așa a fost. Odată boemul acesta pribeg și-a deschis inima înfiorată de căldura și lumina altor ceruri : și atunci au izbucnit în afară melodii dumnezeiești. În ochii de pisică a strălucit raza inspirației sfinte.

Totuș mie Castaldi îmi face mai mult impresia unui mare sgârcit. Și-adesea inclin să cred că dacă ochii acestui mare artist se subțiază atâta, dacă trăsăturile feței își pierd din zi în zi conturul lor armonic, dacă culoarea sângelui a dispărut aproape cu desăvârșire, pricina sunt numai chinurile harpagonice pe cari Castaldi trebuie să le îndure când e nevoit să-și smulgă vreo nestimată din suflet și să o arunce admiratorilor săi.

Și ca dovadă că așa trebuie să fie, priviți pe acest artist când conduce o orchestră : Par'că e *Avarul* în actul al patrulea când i s'a furat caseta.

A. Castaldi

B. DELAVRANCEA

Ministru de Lucrări publice și autor de lucrări dramatice. Dispensator de bilete de liber parcurs pe căile ferate și în Teatrul Național. Cumulează banca ministerială și rampa.

Este cel d'întâi ministru român care apare pe scenă. Prin urmare, este un răsvrătit contra tradiției autorul *Viforului*,—fiindcă numai un răsvrătit poate fi în stare să-și expuie gravitatea oficială în cadrul vesel sau tragic al unei scene, alături cu niște simpli oameni de talent.

De altfel, întreaga sa înfățișare înfăptuește par'că, în trăsături de piatră, răsvrătirea. Părul viscolit, nasul repezit în sus, ochii fulgerători, buzele nervoase, țuguiate,—fiecare amănunt al figurei sale cu mobilități expresive de actor, poartă semnul răsvrătirii.

Par'că peste capul său de leu al artei bate într'una vijelia răscolitoare a pasiunii poetice. Dar și înăuntrul său sufletesc d-l Delavrancea face impresia că închide o vijelie.

Când vorbește, glasul pare un vâjăit năpraznic de copaci cari se frâng în bătaia apei și a aerului răscolit, tăiat din când în când de tunete înfiorătoare. Un asemenea copac bătut de vijelie pare întreg trupul său, când la tribună, oratorul Delavrancea se frământă, se îndoaie în ritmul vorbei sale vehemente. Chiar când zâmbește cu bunătate senină, râsul în ochii săi furtunatici pare o rază de soare ce se strecoară o clipă printre nouri negri. Par'că e însuși Viforul.

Bate Viforul cu turbare și, din scuturarea atâtor parfumați pomi în floare, cântați într'o splendidă primăvară de Trubadur, se aștern acum în părul răsvrătit al autorului dramatic floricele albe ca argintul...

E singurul argint pe care d-l Delavrancea l'a putut agonisi de pe urma creațiilor sale artistice.

B. Delavrancea

A. D. XENOPOL

Întâia oară am văzut pe d-l A. D. Xenopol la Iași. Ținea o conferință în aula universității. Îndată ce acest academician, — cu distincțiuni de englez în figură, cu clipiri și rețe cari dau cuvintelor rostite încet înțelesuri meșteșugite ce adesea zăpăcesc pe cei ce nu-l ascultă cu destulă încordare, — a început să vorbească, vorba lui m'a cucerit numai decăt. O, să nu credeți că m'au fermecat ideile prea interesante sau avântul său de patriot romantic. Nu. M'a interesat dicțiunea sa.

D-l Xenopol vorbește repede, în acelaș ritm grăbit, cașicând dinții săi sculptori n'ar avea altă preocupare decăt să-i macine gândirea, s'o zdrumice în particile cât mai neînsemnate. Simțiam o adevărată voluptate să privesc cum dinții săi, mișcați ca de un minuscul electro-motor, fărâmițau fără încetare ideile bătrânului savant pregătindu-le par'că pentru a fi cât mai bine mistuite.

Cum vorbește, așa clipește d-l Xenopol: pripit. Și cum clipește, așa calcă d-l Xenopol: mărunț, împiedicat.

De-aceea, privirile d-lui Xenopol nu par raze, ci linii punctate de lumină. Par'că, între d-sa și restul lumii, sufletul său vrea să puie mereu un semn de suspensie. De-aceea, pasul său nu este larg și sigur. D-sa umblă ca un om desculț care se plimbă printr'o odaie plină cu cioburi sau ca un nemuritor ai cărui pași au menirea să stârpească toată viața găngăniei.

Totuș acest savant, cu renume universal, are clipe când apare în adevăr eroic. De pildă, când citește versuri de d-na Riria.

Atunci clipirile și rețe ale ochilor săi mici se topesc într'un lung extaz poetic, un tremurat nervos îi înfioară buzele proaspăt rase, cuvintele se amestecă în gura lui ritmată cu atâta înfrigurare și un avânt de nebănuită virilitate îi încordează întreaga ființă. O, literatura are un efect miraculos asupra academicianilor din secția istorică.

A. D. Xenopol

ST. O. IOSIF

Când văd pe St. O. Iosif umblând pe stradă, am totdeauna aceeaș impresie : mi se pare că poetul e mereu preocupat de gândul de a călca fără să atingă trotuarul.

În toată înfățișarea sa de chinuit, în toate gesturile lui stângace, nepotrivite, prea mici sau prea mari, în toată expresia sa de nedumerit, se citește par'că grija de a menaja.

Cu toate acestea, nu știu de ce uneori am impresia că Iosif menajează tocmai ca bucățile de stâncă, ce se prăvălesc din munți și cari nu izbesc pe excursionistul prudent numai fiindcă acesta știe să se ferească la vreme. De-aceea, mi s'a întâmplat adesea, stând de vorbă cu acest poet atât de sensibil, să mi se pară că mă dor lovituri pe cari nu le primisem.

Totuș, St. O. Iosif pare întruparea suferinței. El trăește par'că nu prin puterea vieței ce isvorește din adâncurile ființei lui. Deși tânăr, deși în vigoarea tinereței și a talentului, de zece ani și mai bine de când îl cunosc, el îmi face impresia că se mișcă, vorbește, umblă ca un inoculat cu cafeină. Totul pare superficial în manifestarea lui zilnică : și vorba șoptită, și foamea, și setea, și afecțiunile cele mai trainice. Sufletul lui par'că ar fi un simplu capriciu de epidermă foarte simțitoare.

Numai ochii lui Iosif, ochii arși de lacrimi ce n'au putut fi stăpânite, globurile acele opace, ce se deschid ca două ferestre convexe dungate de marginea înroșită a pleoapelor, numai ei trădează adâncurile sufletești din cari a izbucnit lava mistuitoare din cântecile acestui poet.

Când Iosif clipește, ai impresia că ochii îi sunt circuiți de foc ; și atunci roșul pleoapelor pare limbi din flăcara ce-i mistue într'una sufletul.

St. O. Iosif

VICTOR EFTIMIU

Mă silesc să descoper ce este caracteristic în expresia d-lui Victor Eftimiu, și nu pot prinde decât contururi neprecise, schițe de trăsături, idei cari încep să se desineze, dar cari rămân nesfârșite. Autorul *Cocoșului Negru* îmi face impresia unei încercări de pictură, care a ajuns celebră înainte de a fi isprăvită și care și-a făcut din celebritate motorul vieții.

Nimic nu este hotărât în figura acestui tânăr poet. Peste nasul său grecesc, infipt ca un corn de furie și răsvrătire în largul unei frunți veșnic senine, ochii revarsă lumini de nesecată candoare și modestie. Părul aspru, aruncat într-o parte, ca o creastă neagră culcată de furtună, contrastează în mod umoristic cu liniștea enervantă ce se desprinde din toată făptura sa neproporționată. În jurul buzelor cărnoase, țuguiate, ca o gură de trompetă, flutură veșnic un zâmbet de ușurință femeiască și de neîncredere.

D-l Eftimiu trece prin viață ca un fel de somnambul care pare menit să nu se deștepte niciodată. Mișcărilor sale timide, stânjeneala pe care o arată în lume, privirele oarecum fixe, vorba înceată, fața palidă, au ceva de somnambul care stă cu mult mai sus decât semenii săi fiindcă umblă totdeauna numai pe muche de acoperișuri și numai când luna își revarsă în aer tot argintul flăcării ei reci.

De aceea, cine nu-l cunoaște rămâne surprins când aude pe d-l Eftimiu spunând, cu o rară modestie, în lumina caldă a soarelui care topește toți țurțurii închipuirii, închegați la raza rece a lunei :

— Dela *Cyrano de Bergerac* nu s'a mai scris o piesă de valoarea *Cocoșului Negru*.

Pe mine însă, care cunosc visul de artă ce-i neliniștește aparentul său somn ipnotic, nu mă miră de loc un astfel de viers. Poetul visează. Nu e vina lui că nu putem visa și noi. Dacă mă surprinde ceva este... timiditatea cu care buzele lui rostesc cuvinte atât de îndrăznețe.

Și ațeaasta este poate caracteristica cea mai originală a d-lui Victor Eftimiu: știe să fie îndrăzneț cu o rară aparență de modestie și lasă în urma lui impresia că pasul său șovăelnic, neînsemnat, banal, ori încotro s'ar îndrepta — fie spre birt, fie spre casă, fie în altă parte, — calcă numai spre nemurire.

Victor Eftimiu

JEAN STERIADE

Pe din'naintea mea trece un domn înalt, cu pieptul sfidător de dezvoltat, cu pasul elegant, degajat, dârș al omului care face câte trei ceasuri pe zi scrimă. Întreb pe un prieten, care este un fin cunoscător al trotuarelor :

— Cine este domnul acesta cu aerul de spadassin medieval ?

— Dece te interesează ?— face el.

— Fiindcă, de câte ori îl întâlnesc, simt nevoia să mă dau la o parte înaintea lui cu respectul pe care ne place să-l arătăm tuturor celor ce fac impresia că sunt gata oricând să pălmuiască pe oricine.

— E pictorul Steriade,—mi-a răspuns liniștit prietenul. Jean Steriade, președintele «Tinerimei Artistice.»

Era tocmai în timpul uneia din expozițiile acestei asociații. Cucerit de înfățișarea sa de gentilom, cu priviri de guvernator al Bucureștilor, m'am dus să-i văd pânzele. Eram sigur că opera sa trebuie să zugrăvească numai eroi trupeși, bogat înveșmântați, în decoruri de panoplii înfiorătoare. Și când colo, ce dezamăgire ! D-l Steriade nu expunea de cât capete de expresie, oameni săraci, căsuțe mici învăluite în ruginiul aerului oriental.

Am furișat atunci o privire pictorului care, fără să vrea, îmi făcuse această farsă și, în expresia lui de politicos glumeț care în orice clipă îți face impresia că vrea să-ți povestească o anecdotă picantă, am surprins ceva din bucuria farsorului căruia i-a izbutit o farsă.

Și de-atunci, de câte ori îl întâlnesc pe d-l Steriade, am impresia că pregătește o farsă sau mistue bucuria unei farse izbutite. Și sunt clipe când înclin să cred că însuși acest subtil artist nu este altceva, de cât una din farsele sale.

JKR

Jean Steriade

MIHAIL DRAGOMIRESCU

M'a interesat totdeauna d-l Mihail Dragomirescu prin înverșunarea, adesea perspicace, de multe ori savantă, cu care obișnuiește să se agațe de lucruri și de idei, să le caute înțelesul, să le urmărească rostul. În țara noastră, în care trăesc atâtea inteligențe sclipitoare, atâtea minți vioaie în stare să priceapă orice într'o clipă și totuș să nu înțeleagă niciodată nimic, d-l Dragomirescu apare ca un erou al înțelegerii lente dar sigure. Fruntea îngustă, ochii pe cari lumina prea multă îi sperie par'că și-i orbește, spinarea recalcitrantă a frizurei, toate trăsăturile cari alcătuiesc expresia dominantă a feței sale poartă urmele sforțării uriașe de a distinge frumosul de urât, de a clasifica talentele, de a le înțelege.

La cafenea, crețurile arțăgoase ale frunței sale par că se chinuesc să stabilească dece șvarțul, sorbit cu o tacticoasă prudență, este negru; la teatru, ochii ce strălucesc atât de mici îndărătul ochelarilor măritori par'că-și răsucesc privirile în neastâmpărul de a pătrunde și a demonstra ceea ce pare evident pentru toată lumea; acasă sau în public, când citește o nuvelă ori o poezie, nasul, gura, ciocul, sprâncenile, fruntea, ochii, se contractează, se agită, se încordează să găsească ceea ce de multe ori a uitat să ascundă chiar autorul în opera lui.

Deși e critic de artă, d-l Dragomirescu are o inimă generoasă, o inimă de adevărat filantrop. Din pricina aceasta, armonia cordialei jovialități a acestui profesor, cu infățișare de ștregar ce vine din Sevilla, este par'că mereu jicnită, de conflictul literar etern dintre inimă și minte. Inima d-lui Dragomirescu e primitoare ca un boer moldovean din veacul trecut; mintea sa e iscoditoare și capricioasă ca un detectiv englez. Când inima sa îl îndeamnă pe un scriitor :

— Șezi, te rog, domnule Stamatiade, și ia o cafea.

Mintea sa par'că se repede să demonstreze că nu mai e niciun scaun neocupat și nicio cafea nebăută.

Când d-l Dragomirescu laudă sau respinge lucrarea vreunui scriitor, în stilul său sunt reticențe și în glasul său ecouri ce mă fac să mă gândesc la domnul și doamna cari se ceartă, pe șoptite, în dosul ușei, dacă să primească ori nu pe un musafir nu tocmai pofțit.

Din pricina acestui conflict veșnic, avem azi scriitori cari caută să pătrundă în literatură prin inima d-lui Dragomirescu, după cum în unele familii mari se introduc tineri decavați prin bunăvoința guvernantelor.

De-aceea, eu prefer pe scriitorii pe cari-i suspectează inteligența d-lui Dragomirescu acelora pe cari inima sa îi primește cu cafele și curcani hebdomadari.

Mihail Dragomirescu

H. G. LECCA

Omul extremităților și al extremelor, d-l H. Lecca este un temperament sensibil ca și un ac de barometru. Schimbăcios tot ca un astfel de ac, d-l Lecca e gata să schimbe, sub înrăurirea atmosferei în care trăește, un zâmbet într'o încruntare, cu repeziciunea cu care ar făuri un vers spiritual.

Dar, cași barometrul din Sinaia, care se fixează la «beau temps» când creștetul munților se încunună de nori furtunatici, și arată furtună când soarele rânjește cu razele cele mai fierbinți, temperamentul d-lui Lecca este un mecanism capricios de tot.

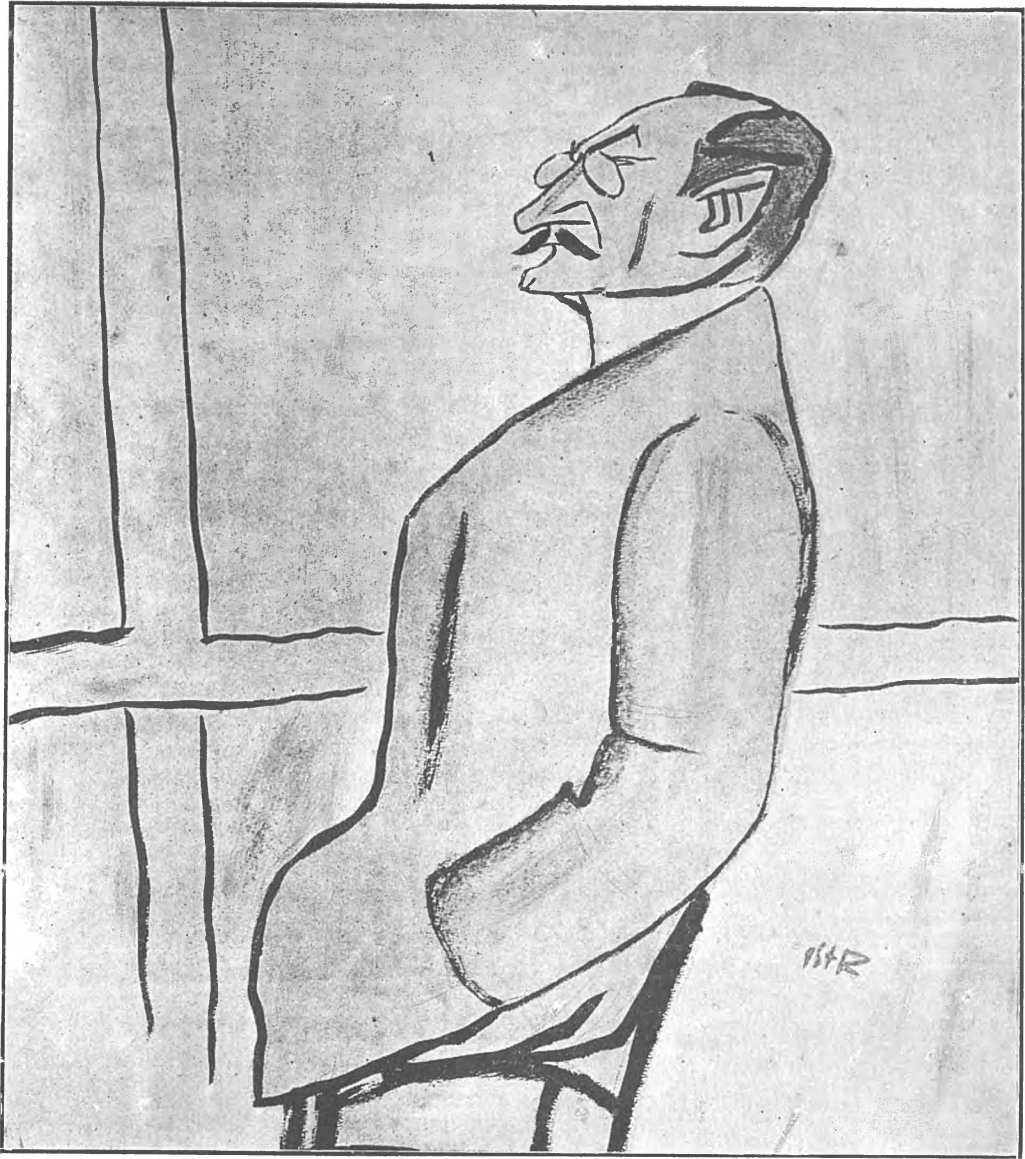
Este totuș o mare consecvență între făptura fizică a acestui abil dramaturg,—cu priviri ce te pătrund ca niște ace cu gămălie și cu linii ce par'că se subțiază de desgust,—și opera sa literară.

Niciodată maxima lui Buffon «stilul e însuși omul» nu și-a găsit o mai interesantă justificare ca în făptura autorului *Supremei forțe*. În adevăr, d-l H. Lecca pare întruparea fizică perfectă a stilului său. Și picioarele și mâinile sale, și ochii și privirile sale, și mersul și gesturile sale, totul și toate par propoziții, fraze, perioade, într'un cuvânt frânturi din stilul acela nervos, precis, expresiv, spiritual, sfidător, grație căruia d-l Lecca este unul din cei mai personali scriitori ai literaturii contemporane românești.

D-l Lecca pare o a doua revizie a d-lui Diamandy, cu copertă schimbată.

Dacă ar fi ca pe fiecare scriitor să-l însemnăm cu un semn deosebit, pentru d-l Lecca aș născoci unul nou,—semnul sfidărei.

Haralamb Lecca

ION SLAVICI

Cu mersul șubred, cu capul ascuns par'că între umeri, cu ochi ce par aci șireți aci adormiți, d-l Ion Slavici face impresia unui om care știe multe, dar care nu vrea să spuie nimic. D-sa pare atât de deosebit de lumea ce-l înconjoară, și prin culoarea pământie a feței, și prin modestia cu care își poartă gloria literară, și prin timiditatea sa capricioasă, încât uneori îți vine să crezi că acest scriitor care a împrumutat vreme îndelungată vigoarea prozei sale literare jurnalistică naționale, mai mult supraviețuește de cât viețuește.

Când s'au făcut primele săpături la Pompei, s'au găsit, în celulele de lavă ermetic închise, oameni de scrum în atitudinile în cari i-a surprins acum cincisprezece veacuri și mai bine grozavul cataclism. Era de ajuns să atingi numai pe un ast-fel de om, ca să se șurpe îndată în țărână.

Când m'apropii de d-l Slavici simt par'că ceva din emoția cu care primii săpători dela Pompei s'au aflat în fața oamenilor carbonizați din sinistrelle celule de lavă. Iar când bătrânul prozator îmi întinde, cu bunăvoință prietenie, mâna sa șovăitoare, ezit par'că să-l ating de frică să nu-l văd năruindu-se înaintea mea.

Cu toate acestea, d-l Slavici a suferit atingeri grele, — fără să se macine.

Dar odată a îndrăznit marele prozator mai mult de cât îi îngăduiau puterile lui de superior timid : și-atunci gestul acesta de îndrăzneală mai mult involuntară a fost nimicitor pentru forța lui de rezistență. Și Ion Slavici a fost coborât de pe pedestalul lui politic.

Și-acum „trădătorul“ se strecoară prin viața noastră încet și tăcut, cași pe vremea când era erou național, lăsând trecătorilor să înțeleagă, din privirile lui blânde, tot necazul pe care nu-l lasă să izbucnească sufletul lui iertător și, din mizeria ce-i înconjoară talentul ca o aureolă, foloasele mari ce le-a câștigat ca preț al «trădărei».

Ion Slavici

CATON THEODORIAN

De câte ori izbutesc, rar de tot, să mulțumesc pe deplin prietenia, ce știe cu un zâmbet să pretindă atâta, a d-lui Caton Theodorian, am impresia că sufletul meu se preface într'un fotoliu larg în care distinsul novelist îmi face concesiă să se așeze cu toată greutatea sa trupească, intelectuală și literară.

Este un om foarte comod, cel mai boer dintre boemii literaturii noastre. Când intră în redacție sau la cafenea, grav, solemn, corpulent, pare un prefect din timpul terorismului papal ai cărui ochi bănuitori caută pe vreun eretic condamnat la moarte. Când scrie, retras la o masă de berărie, cu ochii autoritari ascunși după ochelarii mari, cercuiți de doliu, pare un sinistru aviator care nu sboară fiindcă greutatea trupului îl împiedică să învingă densitatea prea ușoară a aerului sau un automobilist care, de teama accidentelor, umblă numai pe jos. Când aruncă priviri asupra literaturii contimporane, ochii săi par ca sticlele unui binoclu întors pe dos care arată în proporții exagerat de mici tot ce este în afară de sine și care în schimb mărește în aceeași proporție tot ce este înăuntrul său.

D-l Theodorian este, desigur, unul din cei mai aprigi preoți din câți au slujit în cultul *eului*. Voinței personalității sale interesante îi place să se afirme cu atâta putere, încât uneori cred că d-l Theodorian poate adormi liniștit seara, numai la gândul că soarele a apus ca să-i înlesnească odihna și consimte să se deștepte în fiecare dimineață, fiindcă e convins că astrul zilei răsare numai ca să-i schițeze umbra. Adesea îmi vine chiar să bănuiesc că, dacă soarele răsare și apune cu atâta regularitate, este numai fiindcă așa i-a pretins acest literat, cu talentul tot atât de corpulent cași trupul.

Cași întreaga sa înfățișare, stilul d-lui Theodorian respiră numai confort. Cetinește proza sa, ai impresia că scriitorul acesta nu scrie niciodată până nu a gustat dintr'o mâncare fină, până nu și-a potolit bine setea, până ce în odaia sa de lucru aerul nu e destul de calduț sau destul de răcoros, până ce, în sfârșit, la biuroul său sau în fotoliul său nu s'a așezat astfel, încât amplexarea-i să nu fie deloc împiedicată să prospereze.

...Și totuș, sub aceste aparențe înșelătoare se ascunde un om nervos dar bun, autoritar dar amabil, modest și îngăduitor, bun prieten și bun camarad, pe care foarte puțini îl cunosc și pe care n'am îndrăsnit să-l divulgăm numai de frică să nu par neverosimil.

Caton Theodorian

HAMLET

Cu capul aplecat, cu ochi ce adâncesc misterul înfricoșător al sufletului omenesc, cu buza înfiorată de un veșnic zâmbet ironic care se silește să nu fie un hohot de durere, Hamlet își târăște pentru a suta oară mantia nenorocirii pe scena Teatrului Național.

Il văd cum se căznește să pară nebun, ca să poată spune adevărul ce amenință să-i spargă zăbrelele sufletului ; mă înduioșează ochii aceia negri, demonici, chinuiți de cugetare, cari nu izbutesc să reflecteze decât nedumerire nenorocită, taină neliniștitoare ; ca dintr'un sicriu aud par'că cum subt pașii lui fatali viața se macină în țărână.

Nu știu : visez ori e aeeva... Par'că a trecut pragul odăei mele... Se apropie de mine parodiind o reverență a lui Osrik și-mi șoptește :

— Dacă i-ai făcut lui Herz portretul, de ce nu mi-l faci și mie ? Herz s'a reprezentat numai de zece ori, eu voiu plânge zilele acestea pentru a suta oară pe mormântul frumoasei Ofelia. Fă-mi, te rog, puțină reclamă !

Și deodată arătarea s'a risipit, lăsând în odaie o dără ușor parfumată de gelozie și ceva din reflexul ciudat al ochilor săi.

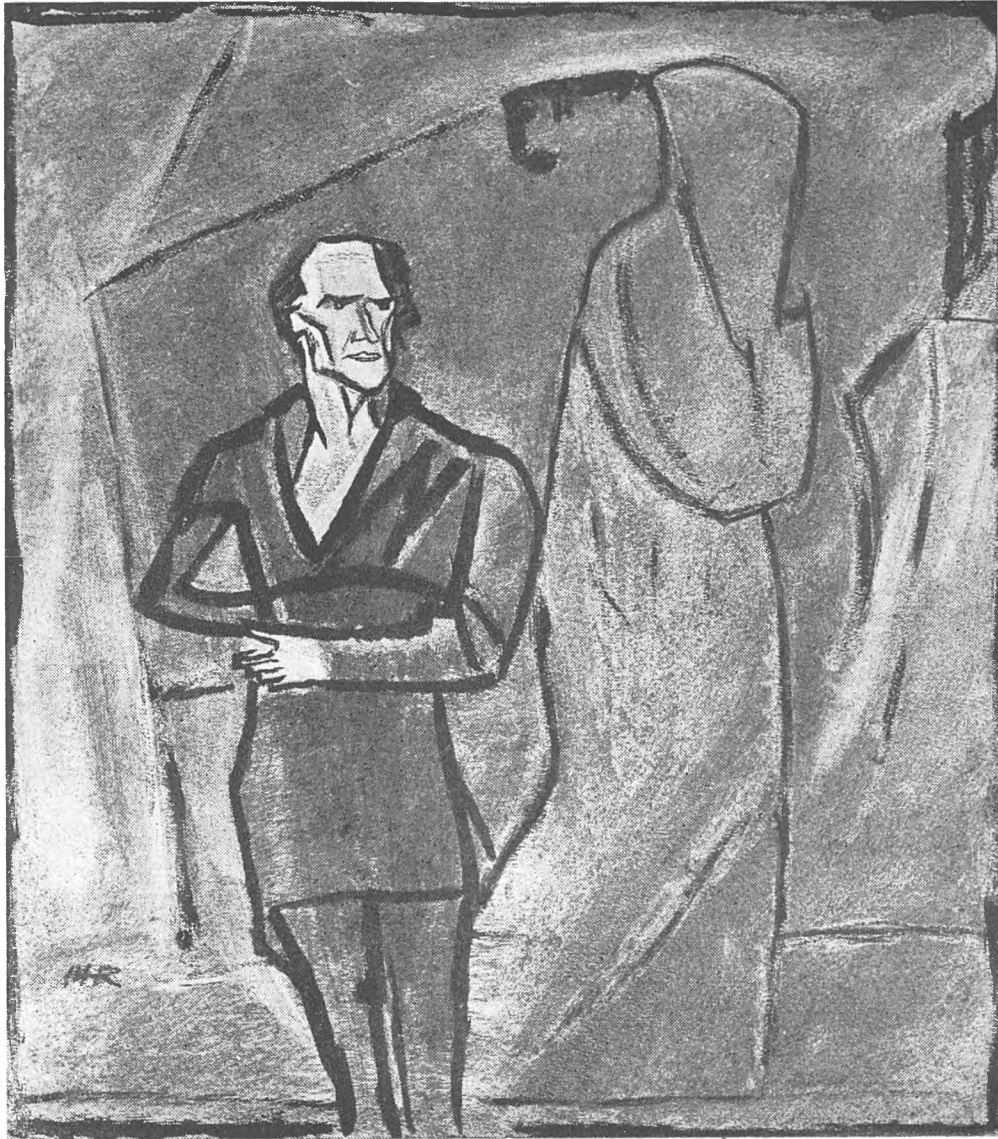
O, desigur, mi-ar face mare plăcere să-mi bat puțin joc de Hamlet. Dar nu pot ! Niciodată un om n'a știut să fie ridicol în mod mai tragic ! Priviți-l : și-a jertfit toate sentimentele ce stau la temelia umanității și o înobilează unui singur scop, — și scopul acela este incapabil să și-l îndeplinească. Inchid puțin ochii și-l zăresc cum trece dealungul veacurilor : un tânăr cu puterile istovite, slab, enervat, încovoiat subt greutatea enormă pe care o duce în spinare, — scopul suprem al vieții lui.

Ca un hamal îl vede fantazia mea pe Hamlet depărtându-se și crescând mereu în perspectiva vremii, — ca un hamal de viță regească, condamnat să ducă o veșnicie întreagă în spinare, un bagaj ce nu-i aparține. Odată am simțit, în sufletul meu, o milă răutăcioasă de ștregar față de acest nenorocit căruia, desigur, Shakespeare i-a dat o îndeletnicire ce nu se potrivește de loc cu puterile și temperamentul lui și am vrut să-i spui :

— Tinere, de ce nu te mai odihnești puțin ; duci o greutate prea mare în spinare !

Dar atunci i-am zărit ochii, ochii aceia ce par două ferestre rotunde de vapor, izbite de valurile înspumegate ale unei mări furtunoase, — și mi-a încremenit râsul pe buze.

Hamlet

A. de HERZ

Incontestabil, cel mai expresiv organ al d-lui Herz este... mustața. Oricui i-aș îngădui să se rază — chiar Mitropolitului! — numai d-lui Herz, nu. D-l Herz fără mustăți n'ar mai fi d-l Herz, ar părea un exemplar falsificat, o ediție apocrifă.

Precocia sa mustață—mai timpuriu și mai cu generozitate dezvoltată decât toate celelalte calități ale sale—oglindește, în firele ei de-un blond exotic, în îndrăsneala cu care sunt răsucite aceste fire, în ostentativitatea cu care ea trece dincolo de lungul comun al nasului omenesc, o extraordinară încredere în propriile sale forțe; o nesecată putere de a voi totdeauna mai mult decât maximum îngăduit râvnei noastre și o continuă sfidare aruncată tuturor capacităților din jurul său.

Când trece pe stradă, cu sprâncenele ridicate, cașicând s'ar mira mereu de propria sa genialitate sau de neputința celorlalți de a aprecia această genialitate, cu ochi mari deschiși asupra lumii, nu atât ca să închidă în ei ceva din cinematografa mișcare a vieții, cât ca să resfrângă în afară profunda admirație pe care singur și-o poartă, cu mustățile prelungite, escitante, cașicând sfârșul lor ar vrea să gădile atenția trecătorilor și să le strige în față :

— *Eu sunt vestitul A. de Herz!*

atunci, fără să vreau, îmi vine să-i răspund obraznic :

— *Imi pare bine, dar nu cunosc!*

Cu toate acestea, l'am cunoscut pe d-l Herz, înainte de a-l... cunoaște. Când l'am văzut întâia oară pe scenă, repezindu-se, ca o bombă plină de vanitate și îndrăsneală gata să facă explozie în fața suflleurului, ca să mulțumească publicului ce nici nu începuse bine a-l aplauda, am exclamat nedumerit :

— *Nu știi de unde cunosc eu figura asta!*

Cum am ajuns acasă însă, și am văzut pe motanul meu Adolf, căsnindu-se să prinză un șoarece menit în veci să nu fie mâncat de el, m'am dumerit pe loc: D-l Herz avea leit figura cotoiului meu. Totul: și mustața cu galanterie răsucită ca să placă pisicilor, și istețimea cu care izbutește să nu prindă șoareci niciodată, și mirarea veșnică din ochi mă făceau să văd în motanul meu, Adolf, o a doua ediție a autorului *Păiajenului*. Cer iertare d-lui Herz, pentru acest plagiat al lui Adolf.

A. de Herz

M. SADOVEANU

Viguros, cași talentul său; masiv, cașicând o mână de maestru l'ar fi tăiat dintr'un bloc enorm de Carrara; așezat în mersul său sigur, după cum așezate îi sunt și vorbele și gândirea; cu ochii ascunși sub proeminențele unei frunți largi de precoce moșneag care știe să povestească frumos; cu mușchiulatura bogată, sănătoasă, abundantă, cașicând ar fi o evocare vie a unei creațiuni de Rubens,—așa își plimbă M. Sadoveanu, între București și Iași, corpolența prevăzătoare.

Când am vorbit întâia oară cu acest productiv prozator, am rămas surprins că glasul său nu e ascuțit. A fost aceasta singura surpriză pe care a putut să mi-o facă Sadoveanu, a cărui personalitate seamănă mult cu un roman care continuă să abunde în amănunte, chiar după ce cititorul i-a ghicit de mult sfârșitul.

Când privești prea mult curgând un râu liniștit, prisosul acela de ape cari se mișcă mereu la fel, deopotrivă de turbure, scânteind de aceleași reflexe, dela o vreme par'că te enervează și te face nerăbdător să vezi prelingându-se și cea din urmă picătură din belșugul acela curgător. Când văd pe din'naintea mea defilând, cu acelaș pas așezat și temeinic, cu aceeaș față impasibilă și de nepătruns, deopotrivă de viguroși și imperturbabili, și pe autorul *Povestirilor din Războiu*, și pe al *Bordeenilor*, și pe al *Cârciumei lui Moș Precu*, și pe al *Insemnărilor lui Neculae Manea*, și pe al *Șoimilor*, simt par'că în mine ceva din enervarea prívitorului care se uită prea mult la alunecarea mereu aceeaș și mereu nesfârșită a unui râu cu ape turburi.

Am cunoscut odată un plasator de stampe, care asuda zilnic purtând cu sine un teanc mare de mostre. Era gras și spânatec: un adevărat muscal.

Intr'o zi, l'am chemat să-mi aleg și eu câteva exemplare din raritățile lui de artă.

— Am trei sute de bucăți felurite! — mi-a spus el cu o gravitate impunătoare când mi-a pășit pragul.

Și-a început să mi le arate, bucată cu bucată. După cele dintâi răsfoiri, însă, am crezut că muscalul vrea să-și bată joc de mine: stampele erau toate la fel. Mă supăr. El urmează să-și răsfoiască colecția cu aceeaș gravitate neturburată. Atunci am băgat de seamă că muscalul era orb.

Nu știu ce n'aș da psihologului care ar putea să lămurească, prin ce asociație de idei, evocarea d-lui Sadoveanu mi-a adus aminte pe acest orb plasator de stampe.

M. Sadoveanu

D. ANGHEL

Un hohot de spirituală veselie ce moare în două brazde adânci de ironie amară. Cântărețul grădinelor pline de flori și al tinereții ce nu vrea niciodată să se veștejească, oglindește par'că în expresia sa, ce oscilează mereu între o extremă de veselie și alta de necaz, întreg talentul lui atât de complex în bogăția-i neseacă. Dungile multe pe cari sarcasmul, batjocura și durerea înăbușită i le-au săpat pe față, par cutele unei mantii sclipitoare ce uimește prin scânteei de nesțimate nebănuite.⁹ Chiar precocea sa chelie apare ca un simbol: părul negru care preferă să cadă tânăr decât să stăruie până ce ninsoarea anilor îl va albi. Sunt în lumea asta și chelii eroice!

O fantazie !.. Așa l-a văzut artistul pe D. Anghel. Și poate că nu a greșit. Anghel este poetul care azi clădește mai mult în lumea lui de visuri. De-aceea par'că, odată cu stilul, se preface și chipul poetului sub puterea închipuirii. Părul care cade, obrazul care se brăzdează în senzul dungilor săpate de primele surâsuri sau de primele lacrimi fierbinți, ochii cari se obișnuiesc să zâmbească lăcrămând fac din poetul fantaziilor o fantazie reală.

De-aceea, adesea, când îl văd pe stradă, trecând cu pașii săi rari, cu figura sa ce pare că îneacă mereu în sarcasm orice pornire de spirituală veselie, am impresia că zăresc însăși fantoma «culegătorului de stele».

D. Anghel

V. G. MORȚUN

Niciodată nu mi se pare mai de râs făptura omenească, decât în fața d-lui Vasile Morțun.

Dovadă: d-l Morțun nu poate să vadă un om fără să nu râdă. Adversarii săi susțin că e fățarnic. Eu cred că e un mare ironic.

Sunt corpuri cari, cum vin în atingere cu aerul, se oxidează. De pildă: apa de Vichy. Ca această apă minerală e și d-l Morțun: ochii săi, îndată ce reflectează un chip de om, încep să râdă. Și râd, odată cu ei, obrazii, dantura, nasul, barba.

Întâia oară, când am fost la d-l Morțun,—eram tânăr de tot pe vremea aceea,—m'am simțit foarte stingherit. Cum am intrat pe ușa timid și temându-mă să nu mă bâlbâi de emoție, m'a izbit în față un mănunchiu puternic de raze: râdea d-l Morțun. În fața capului acela mare, expresiv, cu fața brăzdată de un râs jumătate amabil jumătate sarcastic, cu tenul cam... oxidat, cu luciri mefistofelice în ochi, cu dinți ce străluceau ca niște ace de ironie, mi-am pierdut cumpătul cu desăvârșire. Nu știam ce să cred. Eram sigur însă că râde de mine. De-abia am putut să nemeresc cele dintâi cuvinte. Atât de rău mă chinuia întrebarea: «Oare, de ce-o fi râzând d-l Morțun?», încât n'am putut înțelege nimic din ce mi-a răspuns binevoitorul ministru.

Când audiența s'a isprăvit, am eșit zăpăcit, nedumerit, ridicol. Pe stradă mi-se părea ciudat că nu-mi râde toată lumea în față.

Atunci am început să bănuiesc de ce d-l Morțun este atât de bun și îndatoritor cu toată lumea. D-sa râde, nu fiindcă vrea să pară amabil; d-sa este amabil fiindcă-i vine mereu să râdă. D-l Morțun face impresia că râde de cei pe cari-i ajută. Iar adevărul mi se pare este: că ajută pe cei cari-l fac să râdă.

A fost în antichitate un bogat om de spirit care-și făcea o deosebită plăcere să ia la bătaie pe toți oamenii proști sau ridicoli cu cari se întâlnea. Dacă bătuțul avea curiozitatea să-l întrebe:

— De ce m'ai bătut, domnule?

El îi răspundea totdeauna binevoitor:

— Ca să am prilejul să-ți dau o avere!

Ori de câte ori mi-se întâmplă să primesc dela d-l Vasile Morțun un bilet de drum sau numai o vorbă bună în buchetul râsului său nesecat, am impresia că sunt unul din proștii pe cari bogatul om de spirit din antichitate îi bătea ca să le poată face un bine.

V. G. Morțun

I. MINULESCU

Sunt oameni pe cari, când îi vezi întâia oară, ai impresia că îi cunoști de când lumea. Sunt chiar poeți ale căror lucrări, când le citești întâi, par'că îți re-împrospătează versuri știute odată pe din afară.

Pe Ion Minulescu, ori de câte ori l-ai întâlni, simți par'că nevoia să faci din nou cunoștință cu el. El e veșnic altul: și ca înfățișare fizică, și ca dispoziție sufletească, și ca artist. Exuberant de viață sau macabru, bun până la jertfă sau bârfitor ca o Camillă în toiul unor imprecății... gen bucureștean, duios sau abracadabrant, ilogic de răsărit sau absurd de disciplinat, când cu o barbă ce concurează pe însuș d-l Iorga, când ras ca Sadoveanu, opera și personalitatea lui Minulescu alcătuiesc par'că împreună un album care, când îl cercetezi filă cu filă, arată pe fiecare pagină câteun chip deosebit, dar care, răsfoindu-l repede, cinematografiază diversitatea de atitudini și aparențe ale aceluiaș tip real.

Am un prieten pe care urmărirea barbarilor săi creditori l-a făcut până acum să poarte pe aceiași umeri nepăsători toate capetele pe cari o minte omenească le poate închipui. Odată cu barbă, odată cu cioc; când cu favorite, când numai cu mustăți; aci cu mustăți prelungite în smocuri singuratiche de barbă, aci ras de tot,— prietenul acesta trece prin viață ca printr'o umoristică metempsihoză, schimbând cu fiecare tualetă a feței o serie veche de creditori cu una nouă.

Am întrebat odată pe acest prieten :

— Dar ce-ai să faci în ziua când toate mijloacele acestea de travestire se vor istovi ?

— Am să anunț — mi-a răspuns el vesel — ca d-na de Montespan, că am murit și am să încep o nouă serie de datorii.

Ca acest prieten al meu, Ion Minulescu își trăește metempsihoza literară, apărând pe trotuarul artelor când cu barbă, când cu mustăți, când ras de tot, după cum are nevoie să fie creditat de Eros, de Thalia sau de vreo abracadabrantă... Terpsichore, creându-și astfel câte o nouă aparență fizică pentru fiecare aparență artistică.

Dar, mă 'ntreb nedumerit, când va părăsi și genul dramatic de care s'a apropiat cu îndrăsneală atât de interesantă ce cap va mai «lansa» acest poet ?

Va face, desigur, ca d-na de Montespan.

I. Minulescu

V. MAXIMILIAN

Il cunosc de mult pe Maximilian. Ne-a apropiat prietenia amândorora pentru Liciu. Ne-au despărțit apoi drumurile noastre, cari au încetat să mai fie aceleași.

Încă de pe când era în Conservator și de-abea îi mijeau cele dintâi tulle de glorie, Maximilian se distingea printr'un ciudat amestec de putere comică și duioșie gravă, care fermeca pe oricine poate să guste efectul acestor contraste sufletești.

Contrastul acesta face și astăzi încă prestigiul talentului lui Maximilian. Ochi cari scânteiază ca o flacără infernală, subt o frunte ale cărei încrețituri imploră par'că milă ; un nas scurt, ridicat puțin în sus, — prea modest ca să pară obraznic și prea inteligent ca să pară modest, — de-asupra buzelor ce par'că mereu tremură de un plâns stăpânit ; o voce răsunătoare ca o trompetă de automobil care a făcut să nu se întâmple multe accidente, dă par'că un glas specific frizurei sbârlite ca o creastă de cocoș.

În amestecul acesta de porniri comice, sincere, spontane, estompate de umbre duioase, stă taina cea mare a succesului acestui artist. Niciun actor nu e înzestrat mai din belșug ca Maximilian cu puterea de a storce, din adâncul misterios al firei noastre, lacrima în care scânteiază raza bucuriei.

Când râsul sănătos îți sfarmă mărgăritare între gene, atunci vezi lumea într'un curcubeu de lumini înșelătoare. Cași curcubeul, înfinit de multicolor este și talentul lui Maximilian. Clovn și sentimental, baletistă și cercetător solemn al filozofiei artei sale, comic și înduioșător, Maximilian râde și sare, plânge și citește, culege aplauze și scrie, creiază curcubeu în ochii spectatorilor în vreme ce împrejurul numelui lui se țese cea mai împeticită și... «ecoseză» aureolă de artă, — adevărată aureolă de curcubeu.

Cu toate acestea, citind tratatul grav de filozofie a artei dramatice, compilat de acest artist cu o simpatică neîndemânare după Dubufe, Victorien Cousin, Areât, Mgr. Appià, Tolstoi. ș. a., am avut, nu știu de ce, viziunea ciudată că, în clipa când Maximilian a luat condeiul în mână, acești gravi teoreticieni au început să joace roluri comice de operetă și să cânte cuplete umoristice.

Și-atunci, de-abia m'am stăpânit să nu exclam :

— Monseniore Appià, te citesc cu plăcere, dar mi-e peste putință să te văd jucând operetă!

V. Maximilian

CINCINAT PAVELESCU

Când recitesc acea gingașe și în acelaș timp sfășietoare *Serenadă* :

*Viu și astăzi din chitară
Să-ți mai cânt ca astăvară
Serenade...*

Închid, fără să vreau, pleoapele pe jumătate și înaintea ochilor îmi apare un trubadur frumos, purtând în priviri nostalgia castelelor dispărute, în păr petale din trandafirii albi pe cari toată viața i-a risipit în cinstea frumuseței iubitoare, la brâu o spadă și pe inimă o chitară.

Așa-l vede închipuirea mea pe Cincinat Pavelescu. De-aceea, de câte ori întâlnesc pe stradă pe acest poet rafinat, care privește viața ca pe un nesfârșit cadril, și-l văd îmbrăcat în haine civile, sunt par'că surprins și, fără să mă gândesc, îmi vine să-l întreb :

— Unde ți-e *costumul*, maestre ?

E destul însă ca Cincinat să înceapă să vorbească pentru ca totul să se transforme : spada ce-i lipsește dela brâu prinde a-i scânteia în ochii epigramatici, iar chitara ale cărei acorduri tac își picură par'că îngânarea în ecoul glasului său ce pare mereu înfiorat de prima iubire și primul regret.

Niciun poet din ziua de azi nu izbutește să omoare realitatea cu mai multă voluptate ca Cincinat. Sub pașii săi par'că se înfiripează visul. Ochii săi sunt tocmai ca acele ape fermecate cari vrăjesc oamenii și lucrurile ce se oglindesc în ele, le împrumută aparențe fermecătoare. Mâna lui, cu gesturi largi de poet antic, este par'că mereu gata să arunce o mantie sclipitoare peste tot ce nu e frumos.

Când asupra lui se-abate fluturarea vreunui zâmbet de femeie, trubadurul, care-și ascunde cu atâta spirituală cochetărie banalul contimporan sub roba magistratului, se oprește, clipește nervos, își întinde arcul sprâncenelor ca un vârstnic amoraș ce vrea să vâneze o inimă, își instrunește sufletul și, sub vraja melodiilor născute în el, închipuirea lui înconjoară de turnuri crenelate fereastra burgheză sau răspântia luminată de zâmbetul femeii, îi coafează apariția cu peruci pudrate și-i pune în faldurile rochiei parfumuri cari îmbată. Iar când poetul se trezește din această visare și-și dă seama că real n'a fost în acea iluzie decât transportul lui poetic, atunci pleoapele mari înfiorate de voluptate i le închide dureros părerea de rău și din tremurul lor se înfiripează un splendid triolet.

Cincinat Pavelescu

I. L. CARAGIALE

L-am văzut odată pe Caragiale la *Moartea Civilă*. Juca Novelli. Era scena când Corrado Almini povestea cum a scăpat din închisoare. Toată lumea avea lacrimi în ochi, numai Caragiale râdea par'că cu toate trăsăturile multe ale bogatei lui expresii. Și încordarea aceasta de râs a feței lui creștea mereu, până ce marele scriitor a izbucnit în hohote nestăpânite. Atunci abia am băgat de seamă că și Caragiale plângea.

Marele dramaturg, când suferea, făcea impresia că râde și de multe ori credeai că plânge când ochii aceia mici, iscoditori de inteligență, lăcrimau de râs. Lacrima bucuriei și a durerii la el izbucnea par'că din aceleași izvoare ale sufletului și pornirile de veselie sau de durere îi deschideau largi aceleași dungi adânci ce-i brăzdau fața ca șanțurile unui crater.

Lava, care în cele din urmă a izbucnit din craterul căscat de sarcasm și durere, a nimicit acum orice viață împrejur. Totuș Caragiale trăește în amintirea mea ca pe-o pânză de cinematograf.

lată-l... Umblă singur pe stradă, în expresie cu strâmbătura omului care simte în gâtlej mereu ceva sălciiu. Câteodată capul lui, care'nfrunta cu ostentație tot ce e prea senin sau prea candid, părea un bot de bulldog uriaș gata să se re-peadă la toți obraznicii proști; alteori trăsăturile sale amarnice se imblânzeau și-atunci Caragiale părea un cucernic care a eșit dela biserică în noaptea Paștelor și care se duce acasă, cu pasul legănat, în ochi cu preocuparea de a nu-i stinge vântul lumânărica aprinsă dela «lumina cea nouă».

Ca un iluminat, care purta în sufletul său o lumină nouă, pe care mulți geloși s'au căznit zadarnic să i-o stingă, a trecut Caragiale prin viața aceasta. Și a ars lumânărica, a crescut, s'a făcut făclie luminoasă, flacăre arzătoare, până când într'o zi, aproape în acelaș timp când Academia refuza să-l primească pe Caragiale în sânul ei, s'a făcut deodată întuneric.

O, ce stranie e această coincidență! Ea ne strecoară în suflete grozava bănuială că e de-ajuns ca solemna Academie să refuze a acorda cuiva nemurire, pentru ca refuzatul să moară de-abinelea.

I. L. Caragiale

CORNELIU MOLDOVANU

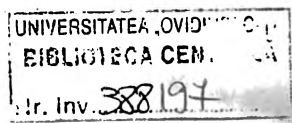
Luați o figurină, care să înfățișeze un cap de om, și aruncați-o într'o sticlă plină cu apă. Veți vedea îndată că, sub înrăurirea luminei care se frânge și se resfrânge în masa mișcătoare a apei, trăsăturile figurinei prind a se desfigura: capul se mărește, fruntea se lățește grozav, nasul se lungește în sus cașicând l-ar ciupi de vârful flasc un clește barbar, sprâncenile se ridică în mod silit, ochii se micșorează. Uitați-vă cu multă băgare de seamă la această figurină astfel transfigurată și veți vedea că începe să semene cu d-l Corneliu Moldovanu.

Poate să mă înșel. Totdeauna am avut însă impresia că d-l Moldovanu stă într'o sticlă enormă cu apă. Dar impresiile acestea sunt înșelătoare. Impresiile sunt iluziuni. Să ne întoarcem la realități.

Talentul d-lui Moldovanu... (dece zâmbești, maestre Cincinat Pavelescu?) Talentul d-lui Moldovanu e ca un avuz. Din gura leului de ghips se 'nalță jurubița de apă, când mai molcom când mai furios, până ce înflorește în buchet de picături și se revarsă în ploae de diamante, într'un bazin cimentat, al cărui fund nu-l murdărește nicio pată de noroi și a cărui oglindă străvezie n'o taie alunecarea niciunei vietăți.

Deși nu țâșnește din adâncul unor straturi tainice și sub apăsarea unor puteri firești ce nu pot fi înfrânate, am staț de multe ori în extaz în fața unui avuz. Nu m'a fermecat însă niciodată puterea lui de izbucnire sau darul lui excepțional de a fi expansiv și totuș rece, — un fel de vulcan cu lavă răcoritoare. Ceeace m'a înfiorat de admirație totdeauna în fața avuzurilor, este ideea că tot jocul acela de ape, ce pare o forță sburdalnică pe care nimeni n'o poate înfrâna și care în realitate nu este decât un capriciu al legii vaselor comunicante, atârnă de un simplu robinet ce se poate mișca numai cu două degete, din cele zece pe cari le are orice om normal.

În admirația mea pentru d-l Moldovanu, este ceva din sentimentul care mă mișcă în fața oricărui avuz.

Corneliu Moldovanu

	Pg.
Prefață	III
Regele Carol	IV
Carmen Sylva	VI
Ion I. C. Brătianu	VIII
D. Dinicu	X
C. Stere	XII
Nicolae Iorga	XIV
Octavian Goga	XVI
Al. Davila	XVIII
C. C. Arion	XX
D. G. K'riac	XXII
G. Galaction	XXIV
C. I. Nottara	XXVI
George Coșbuc	XXVIII
I. G. Duca	XXX
I. Al. Brătescu-Voinești	XXXII
A. Vlahuță	XXXIV
D. Popovici-Bayreuth	XXXVI
Al. Bădărău	XXXVIII
Ovid Densusianu	XL
Principele Carol	XLII
Al. Cazaban	XLIV
Take Ionescu	XLVI
E. Lovinescu	XLVIII
N. Filipescu	L
Al. Macedonsky	LII
G. Diamandy	LIV
N. Sorceanu	LVI
C. Dissescu	LVIII
D-na Sturdza-Bulanjra	LX
Ion Gorun	LXII
A. Castaldi	LXIV
B. Delavrancea	LXVI
A. D. Xenopol	LXVIII
St. O. Iosif	LXX
Victor Eltimiu.	LXXII
Jean Steriade	LXXIV
Mihail Dragomirescu	LXXVI
H. G. Lecca	LXXVIII
Ion Slavici	LXXX
Caton Theodorian	LXXXII
Hamlet	LXXXIV
A. de Herz	LXXXVI
M. Sadoveanu	LXXXVIII
D. Anghel	XC
V. G. Morțun	XCII
I. Minulescu	XCIV
V. Maximilian	XCVI
Cincinat Pavelescu	XCVIII
I. L. Caragiale	C
Corneliu Moldovanu	CII

